

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Tereza Wiendlová

**Farnosti na Tábořsku z pohledu
přípravných spisů pro
tereziánský katastr**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miloš Sládek, Ph.D.

Praha 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. 6. 2022

Tereza Wiendlová

Bibliografická citace

Farnosti na Táborsku z pohledu přípravných spisů pro tereziánský katastr [rukopis]: Bakalářská práce / Tereza Wiendlová; vedoucí práce: doc. PhDr. Miloš Sládek, Ph.D. -- Praha 2022. -- 68 s.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je zpracovat kulturně-historické údaje z duchovních příznávacích tabel, nacházejících se v Národním archivu v Praze, ve spisech Tereziánského katastru pro kraj Táborský z první čtvrtiny 18. století. Tabely sloužily jako podklad ke zdanění a vytvoření tereziánského katastru. Náplň práce spočívá ve zkoumání stavu tamějších farností, jejich rozsahu dle počtu farníků, dále stavu farních a filiálních kostelů či kaplí a také vzdáleností vesnic od kostela, které museli faráři při své práci zdolávat. Pozornost je věnována i vztahům mezi kněžími, farníky a vrchností. Samostatné kapitoly se týkají farních škol, špitálů či bratrstev a literátských kůrů. Práce je doplněna o finanční a hospodářskou stránku farností, včetně stálých a akcidenčních platů duchovních, složení farního hospodářství či vybavení kostelů.

Klíčová slova

Tereziánský katastr, duchovní tabela, farnosti, farní školy, bratrstva, literátské kůry, špitály, Táborsko, Bechyňský kraj

Abstract

The goal of this bachelor's thesis is to process cultural and historical data from spiritual preparatory writings, located in the National Archives in Prague, in the files of the Theresian Cadastre for the Tábor region from the first quarter of the 18th century. The preparatory writings were meant to improve taxation and the creation of a new Theresian cadastre. Focus of the thesis is on examining the condition of the local parishes, their extent according to the number of parishioners, the condition of parish and branch churches or chapels and the distance of villages from the church. Attention is also paid to the relations between priests, parishioners and lords. Separate chapters concern parish schools, hospitals or fraternities and literary fraternities. The thesis is supplemented by the financial and economic side of parishes, including permanent and incidental salaries of clergy, the composition of the parish economy and the equipment of churches.

Keywords

Theresian cadastre, spiritual preparatory writing (duchovní tabela), parishes, parish schools, fraternities, literary fraternities, baroque hospitals, Tábor region, Bechyně region

Počet znaků (včetně mezer): 92 725 (od úvodu do závěru včetně)

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce, doc. PhDr. Miloši Sládkovi, Ph.D., za odborné uvedení do problematiky, milou pomoc, čas a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	7
1. Čechy před r. 1713 z pohledu farní správy	9
2. Duchovní příznávací tabely	13
3. Farnosti Tábořska na základě duchovních tabel	17
4. Vybavení kostelů, hospodářská a finanční stránka farností	25
5. Farní školy.....	35
6. Špitály	40
7. Bratrstva a literátské kůry	46
Závěr	54
Seznam použitých zkratk.....	57
Seznam literatury	58
Přílohy	62

Úvod

V této práci se zabývám duchovními příznávacími tabelami z roku 1713 pro oblast Táborska, s cílem zjistit stav farností a farní správy. Táborskem rozumíme východní část tehdejšího Bechyňského kraje, která se v r. 1751 přeměnila na samostatný Táborský kraj. Výběr práce byl ovlivněn mými rodinnými vazbami na Červenořečicko, které v té době spadalo právě do výše uvedeného území. Jedná se o poměrně velké území, tvořící přibližný tvar trojúhelníku, táhnoucí se od středních Čech (nejsevernější farnosti Neustupov a Miličín) po Dolní Rakousko (Nová Bystřice, Staré Město pod Landštejnem) a hranice s Moravou. Jde o oblast s vyšší nadmořskou výškou (400–700 m. n. m.), s typickým množstvím vrchovin a pahorkatin s nepříliš úrodnou půdou a poměrně nepříznivými podnebnými podmínkami zejména na Pelhřimovsku a na jihu na Novobystřicku.

Co se týče rozvrstvení práce, pozornost jsem nejprve krátce věnovala pobělohorské rekatolizaci a vývoji farní správy v 17. století, což je důležité k samotnému uchopení tématu. Následuje kapitola popisující vlastní pramen, ze kterého čerpám, včetně okolností jeho vzniku. Hlavní náplní je v dalších popisných kapitolách především zmapování práce faráře jak ve farnosti, tak na jeho farním hospodářství, zkoumání existence či naopak neexistence farních škol, jejich finančního zajištění a zaopatření místního kantora, dále špitálů a náboženských bratrstev. Pozornost věnuji také velikosti farností, počtu farníků, chrámů, které měl duchovní na starosti, stavu farních budov a liturgického náčiní. Stručněji pojednávám o finančním a hospodářském zabezpečení farnosti i faráře. Nejde tedy tolik o údaje, které kněz v tabelách musel uvést za účelem zdanění a následného vybudování katastru, ale spíše o kulturně-historické údaje, které lze z tabel vyčíst.

Práce je založena především na rukopisném pramenu, tj. 68 českých a německých duchovních příznávacích tabelách, který je uložen v prvním oddělení Národního archivu v Praze v ulici Milady Horákové 5/133 (fond Tereziánský katastr a fond Archiv pražského arcibiskupství). Důležitá je však i sekundární literatura, ze které čerpám, především se zde jedná o práci Pavly Stuchlé, týkající se obdobného tématu pro prachatický vikariát (*Prachatický vikariát 1676–1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004). Otázek farní správy a hospodářství se pak dotýká práce Rudolfa Zuberu (*Osudy moravské církve 18. století*, Brno 1987), Pavla Pumpra (*Nižší klérus na Moravě v 18. století*, Brno 2020) a kolektivní monografie *Peníze nervem společnosti* (Brno 2007). K problematice rekatoli-

zace, zbožnosti a náboženských bratrstev využívám početné práce Jiřího Mikulce, demografické údaje a údaje o farní správě jsem získala z práce Eduarda Maura (*Problémy farní organizace pobělohorských Čech*, Praha 1993).

1. Čechy před r. 1713 z pohledu farní správy

Ve 20. letech 17. století byl v českých zemích započat proces rekatolizace, která se stala jedním z předních panovnických úkolů Ferdinanda II.¹ Léta 1624–1627 jsou typická velkou snahou o realizaci řady opatření z rekatolizačních projektů, došlo např. k ustanovení první rekatolizační (reformační komise),² která měla za úkol zkoumat obsazení far, přítomnost nekatolických duchovních a jejich nahrazení a také mravy kněží.³ Katolická církev tedy musela v krátké době převzít veškerou duchovní správu a obsadit tak stovky far, kněží však nebylo mnoho. Ve velké míře se rozvíjel řeholní život starých (benediktini, premonstráti, cisterciáci, servité) i nově příchozích řádů (jezuité, kapucíni, piaristé, bosí karmelitáni a karmelitky ad.).⁴ Mimořádného významu nabyly školské řády – tj. jezuitský a piaristický, které zakládaly gymnázia, koleje i nižší školy.⁵ Život v klášteře byl patrně přitažlivější než farní služba; na počátku 18. století přibývalo v pražské arcidiecézi více vysvěcených řádových kněží než těch světských.⁶ Část z nich sice působila ve farní správě⁷ a zčásti tak řešila problém nedostatku farního kléru,⁸ nebylo jich ale mnoho a nepředstavovali dlouhodobé řešení, podobně jako katolický klérus přicházející ze sousedních zemí. Proto byl v r. 1631 založen kněžský seminář v Praze.⁹

Kromě problémů s nedostatkem kléru a financí¹⁰ musel kardinál Harrach vyřešit otázku správy rozlehlé pražské arcidiecéze. K založení nových diecézí došlo až později, ve 30. letech byla však arcidiecéze rozdělena na nové okrsky, tzv. vikariáty,¹¹ které měly

¹ V roce 1621 byla zrušena utrakvistická konzistoř a poté byli ze země vypovězeni kazatelé všech církví kromě katolické. Obnoveným zřízením zemským byl zrušen Rudolfův majestát a jediným povoleným významím se stalo katolictví, čímž se mělo vytvořit jednotné katolické prostředí. Srovnej Janák – Hledíková 1989, s. 224. Viz Pánek – Tůma 2018, s. 249; Čornejová – Kaše – Mikulec – Vlnas 2008, s. 90.

² V r. 1624 byla svolána také pro Bechyňsko, Prácheňsko a Vltavsko rekatolizační komise v Jindřichově Hradci, kde byla mezi shromážděné kněží rozdělena správa jednotlivých farností v Bechyňském arcijáhensství. Viz Krčilová 2020, s. 8, 9.

³ Čornejová – Kaše – Mikulec – Vlnas 2008, s. 97.

⁴ Pánek – Tůma 2018, s. 242, 243.

⁵ Janák – Hledíková 1989, s. 226.

⁶ Maur 1993, s. 171.

⁷ Např. na Pelhřimovsku administrovali na mnoha farách františkáni (Červená Řečice, Nový Rychnov, Dolní Cerekev), křížovníci s červenou hvězdou (po františkánech převzali administraturu Červené Řečice, dále Hořepník, Chvojnov, Výskytnou a Rynárec), premonstráti ze Želiva (Božejov, Nová Cerekev) či jezuiti z Jindřichova Hradce (Horní Cerekev, Libkova Voda, Veselá). Viz Martínková 2005, s. 110.

⁸ O kněžskou dráhu navíc nebyl zprvu tak velký zájem – na kněžský stav v pohusitském období nebylo kladně nahlíženo, stále hrály roli konfesijní rozpory, a k tomu bral klérus nízké příjmy. Navíc měla část kněžstva nízkou profesionální i morální úroveň, včetně kněží cizího původu. Viz Maur 1993, s. 164.

⁹ Maur 1993, s. 172; Mikulec 2016, s. 140, 141.

¹⁰ Kvůli finančnímu odškodnění církve byla uzavřena smlouva o solní pokladně, ve které se císař zavázal vyplácet české katolické církvi podíl ze solní daně (15 krejcarů z prostice soli dovezené do Čech). Peníze se ukládaly do *cassa salis*, solní pokladny, a byly využívány na podporu české katolické církve. Viz Mikulec 2016, s. 143.

¹¹ Mikulec 2016, s. 143, 144

vést k účinnější správě území. Nahradily staré děkanáty a arcijáhenství, které tudíž nebyly obnoveny (děkan a arciděkan byly nyní pouze čestné tituly u významnějších kostelů ve městech). Vikariáty se shodovaly s hranicemi krajů tak, že se kraj mohl rozdělit až na tři vikariáty podle své velikosti (výjimku tvořila litoměřická diecéze). Okrskoví vikáři v dané oblasti zastupovali biskupa, dohlíželi nad kněžstvem a předávali mu směrnice (synodální listy).¹² Rovněž dbali na to, aby byly fary rychle obsazeny a zařízeno okamžité zastoupení například v případě úmrtí faráře.¹³

Za nejdůležitější nástroj rekatolizace (i obecně christianizace) je považován dobře fungující farní systém, s vedoucí postavou vzdělaného a dobře připraveného správce farnosti, který žije v těsném kontaktu s farníky. Tridentská reforma přinesla nejen požadavek na větší vzdělanost kněží, ale i na vytvoření husté sítě základních škol, úzce navázaných na farní organizaci. Zvýšit přitažlivost katolické církve měly četné kultury svatých, náboženské slavnosti, velkolepé pobožnosti, honosné umělecké interiéry, poutě a také členství v bratrstvech. Ještě za třicetileté války církevní slavnosti vytvářely v lidech pocit klidu, řádu a sounáležitosti ve víře.¹⁴

Katolická církev v Čechách narážela v procesu obnovy církevní správy na vícero překážek než církev v západních zemích, musela se totiž vypořádat s více než stoletím husitské tradice.¹⁵ Po Vestfálském míru ztratili naději exulanti z českých zemí i ti, kteří jako tajní nekatolíci stále doufali v návrat starých náboženských poměrů. Krátce po skončení války se stát společně s církví navrátil k systematické rekatolizaci,¹⁶ od roku 1649 byly opět vydávány rekatolizační patenty.¹⁷ Organizace nové katolické správy ovšem postupovala pomalu.¹⁸ Okolo roku 1641 bylo běžné, že i z menšího počtu farních kostelů byla polovina opuštěných a že jeden farář obstarával 6 až 7 far. Kvůli tak velkému počtu neměl možnost o farníky řádně pečovat, někde se neobjevil i řadu měsíců. Postupem 17. století se poměry zlepšovaly. Prohloubily se znalosti kněží¹⁹ a roční průměrný počet nově vysvěcených kněží se mezi lety 1695–1709 v Čechách vyšplhal na téměř 117.

Na konci 17. století byl překonán poválečný úpadek zemědělství, který měl za následek snížení výnosů farního a zádušního movitého i nemovitého majetku.²⁰ Hospodářství

¹² Janák – Hledíková 1989, s. 225.

¹³ Kadlec 1994, s. 139.

¹⁴ Mikulec 2016, s. 134, 139

¹⁵ Maur 1993, s. 163.

¹⁶ Mikulec 2016, s. 196

¹⁷ Pánek – Tůma 2018, s. 243.

¹⁸ Maur 1993, s. 164; Janák – Hledíková 1989, s. 225.

¹⁹ Maur 1993, s. 165.

²⁰ Tamtéž, s. 165.

a ekonomika se po válce vzpamatovávaly poměrně pomalu, přesto bylo období od druhé poloviny 17. století až do konce 18. století ve znamení dlouhodobého nárůstu obyvatel. I přes lokální epidemie či hladomory byl poměr mezi natalitou a mortalitou příznivý – ve městě i na venkově počty narozených převažovaly nad počty zemřelých.²¹ Rychle se šířila byrokratizace, posiloval správní aparát a v polovině 17. století vznikly první celozemské katastry, tj. berní rula v Čechách a lánové rejstříky na Moravě. Na daních se podíleli hlavně poddaní na venkově a ve městech a měšťané z královských měst. V průběhu 17. století projevoval stát tendence zdanit i vrchnostenskou půdu a vyšší vrstvy společnosti, což mimo jiné do určité míry zpomalilo rozvoj poválečného hospodářství. Zemědělské hospodaření vrchnosti (na panské půdě, dominikálu) vedlo k velkému nárůstu robotního zatížení poddaných, kteří navíc byli až do robotního patentu z r. 1680 nuceni kupovat některé výrobky z vrchnostenské produkce.²²

Po válce byla velká část farních a filiálních kostelů ve špatném stavu, často před zříčením. Pozemková vrchnost se zasazovala o jejich opravu či přestavbu, i když jí nešlo primárně o vytvoření podmínek pro stálé fungování husté sítě far. Na konci 17. století a v první polovině 18. století vzniklo velké množství barokních kostelů, v mnoha z nich se však konaly bohoslužby jen několikrát do roka.²³

Obrácení Čech ke katolictví bylo formálně dokončeno ve druhé polovině 17. století, i když misijní činnost prakticky nikdy neustala a i v 18. století existovalo v některých oblastech Čech stále silné rekatolizační úsilí.²⁴ Okolo roku 1713 bylo v Čechách asi 950 obsazených far, tj. 42,5 % v porovnání s dobou předhusitskou, kdy bylo obsazeno na 2237 far, a 69,8 % v porovnání s dobou předbělohorskou, kdy bylo obsazených 1561 far. Do tohoto počtu jsou zahrnuty i fary administrované.²⁵ V roce 1697 bylo zakázáno bezdůvodné kumulování vícero farností, docházelo k tomu však i nadále. Někteří faráři se také bránili dělení svých farností, protože by to vedlo ke snížení jejich příjmů.²⁶

Od roku 1630 probíhala mezi papežem a panovníkem jednání o zřízení čtyř nových českých biskupství za účelem zmenšení velkého územního rozsahu pražské arcidiecéze²⁷

²¹ První velké narušení populačního vývoje v oblasti jihu Čech (tedy i části Bechyňského kraje) nenastalo v důsledku morové epidemie, která se jihem Čech prohnala v letech 1713–1714, ale až kvůli hladomoru mezi lety 1719–1721. Viz Grulich 2007, s. 27–33.

²² Především pivo a pálenku. Viz Mikulec 2016, s. 281.

²³ Maur 1993, s. 165.

²⁴ Pánek – Tůma 2018, s. 243, 246.

²⁵ Maur 1993, s. 166, 170.

²⁶ Tamtéž, s. 171

²⁷ Janák – Hledíková 1989, s. 225; Pánek – Tůma 2018, s. 243.

a vytvoření účinnější církevní organizace. O nových biskupstvích v Litoměřicích, Českých Budějovicích, Plzni a Hradci Králové se uvažovalo již na přelomu 16. a 17. století, jejich založení však bránil nedostatek hmotných prostředků.²⁸

V roce 1655 byla zřízena nová litoměřická diecéze s farnostmi zhruba z celého litoměřického kraje. Další města (Plzeň, České Budějovice, Hradec Králové) se ale nabídce zřízení nových biskupství bránila (projevil se silný odpor městských rad). Nakonec došlo k založení nového biskupství jen v Hradci Králové (1664).²⁹ Následně byly hranice dvou nově vzniklých diecézí upraveny podle platného územního členění Čech (tj. Hradecká diecéze zahrnovala kraj Hradecký apod.).

Zkoumaná oblast Táborska tedy spadala pod správu pražské arcidiecéze. Táborský kraj vznikl až v roce 1751, a to reformou krajské správy (v rámci první etapy tereziánských správních reforem), kdy se kraj Bechyňský rozdělil na podíl táborský a budějovický.³⁰ Až v roce 1785, za vlády Josefa II., bylo území Táborského kraje včleněno do nového biskupství v Českých Budějovicích (společně s krajem Budějovickým, Táborským, Prácheňským a Klatovským).³¹

²⁸ Boháč 1993, s. 27, 28.

²⁹ Boháč 1993, s. 28; Janák – Hledíková 1989, s. 225

³⁰ Janák – Hledíková 1989, s. 189, 225.

³¹ Boháč 1993, s. 28, 29.

2. Duchovní příznávací tabely

Prvním pobělohorským katastrem pro Čechy se stala berní rula z let 1653–1656. Kvůli rychlosti vzniku však její údaje nebyly nejspolehlivější, nebyla vytvořena spravedlivá hodnotící měřítka a již krátce po jejím zavedení se vůči ní začaly objevovat námitky. V roce 1711 přijali stavové usnesení dvora o opravě katastru. Hlavním úkolem nově vzniklé jedenáctičlenné rektifikační komise bylo zajistit reformu daňového systému, díky kterému by došlo k spravedlivému rozdělení berně mezi poddané, podchytil by jejich příjmové a výdělkové možnosti a zároveň by hájil státní pokladnu.

Vytvoření tzv. tereziánského katastru vycházelo především z přiznání zdaňovaného majetku. Mezi lety 1713–1716 přicházely do rektifikační kanceláře čtyři druhy přiznání, tj. duchovní, vrchnostenské, městské a poddanské, které byly vyplňovány dle přesných instrukcí a do jasně dané rubrikace. Další kopie duchovní tabely rovněž putovala okrskovému vikáři. Duchovní přiznání psali sami faráři: v jednotlivých rubrikách uváděli soupis farních i filiálních kostelů, kaplí, jména patronů a vrchnosti ve svém obvodě.³² Dále zapisovali informace o školách, špitálech a bratrstvech, počtu obcí náležejících k farnosti, počtu duší (lidí schopných zpovědi, cca od 10–12 let), četnosti mší a vzdálenosti obcí od kostela. Je uváděn movitý i nemovitý majetek kostela i fary, soupis desátku, hospodářské náležitosti, nadání a fundace ve prospěch kostela či faráře, robotní povinnosti poddaných vztahující se k faře či záduší, právo pivovárečné a soupisy dlužníků a věřitelů. V dalších rubrikách jsou také zapsány údaje o štole (pro faráře, kaplana či školního mistra), zpustlých budovách, o stavu věcí potřebných pro mši svatou nebo např. o způsobu uchovávání svátosti oltářní. Na konci dokumentu bývá farářovo prohlášení o pravdivosti údajů, datum, jeho podpis a pečeť.³³ Prohlášení a všechny údaje jsou činěny „sub fide sacerdotali“ a farář se při uvedení nepravdivých informací zavazuje při další vizitaci k pokutě.³⁴ Na rozdíl od různých vizitačních zpráv 17. století faráři nemuseli uvádět např. informace o hřbitovech a márnících, uměleckém interiéru kostelů, varhanech, výuce a katechezi, jinověrcích, kázání ani o vedení matrik; nezmiňují se rovněž o své osobě (tj. o osobním vlastnictví, původu, věku, zdraví, studiu, vztahu k ženám, příbuzných na faře a služebnictvu, o dokladech o svěcení atd.).³⁵

³² V několika ojedinělých případech farář nevytvářel rubriky, které by zůstaly prázdné, tabele se tedy poté vzhledově liší.

³³ Chalupa–Lišková–Nuhlíček–Rajtoral 1964, s. 5–7.

³⁴ Pekař 1915, s. 108.

³⁵ O vizitačních písemnostech viz Semerádová 1997, s. 125–202.

Při zjištění nedostatků či nejasností byla ze strany kanceláře vymáhána oprava či vysvětlení; v ojedinělých případech i zcela nové vypracování. Navíc bylo vytvořeno několik čtyřčlenných komisí (se zástupci všech zemských stavů), které navštěvovaly jednotlivá panství a pravdivost informací ověřovaly. Tento proces se protáhl na 12 let.³⁶ Podle četných údajů z tábořských tabel lze říci, že komise v této oblasti úřadovala zejména v roce 1722, a to v častém složení: Otta Zahrádecký (opat Sedleckého kláštera), Vratislav Maximilián hrabě Vratislav z Mitrovic, František Karel Bechyně z Lažan a Jan Martin Springer, primas v Nymburku.

Další etapy přípravných prací způsobily, že se práce na katastru protáhla až do 40. let, a v platnost proto vstoupil až roku 1748.³⁷ Již roku 1756 byl nahrazen novým, druhým tereziánským katastrem (který byl vytvořen přepracováním prvního a se kterým má stejné základy) a zároveň katastrem panským (dominikálem).³⁸

Zkoumaná oblast „Táborska“, tedy budoucího Táborského kraje představovala především východní část kraje Bechyňského. Zaujímal celou oblast miličínského (chýnovského) vikariátu, většinu vikariátu jindřichohradeckého a polovinu vltavotýnského vikariátu.³⁹ Co se jazyka týče, z 67 dochovaných tabel ve fondu TK k 52 farnostem (přičemž ve dvou případech měl farář na starosti dva farní kostely) je 10 německých⁴⁰ (z Jindřichova Hradce, statku Hroby, Nadějkova a Chyšek, Nové Bystřice a Tábora) a dalších 57 českých, přičemž několik z nich má přípisky v němčině a ve výjimečných případech i v latině. V jindřichohradeckém vikariátu byl větší podíl německy mluvícího obyvatelstva, na rozdíl od vikariátu miličínského, kde česky mluvící lid představoval absolutní většinu.⁴¹ Toto rozložení se však na tabelách nepodepsalo, z obou vikariátů je podobné zastoupení češtiny a němčiny. Jazyk tabely pravděpodobně odpovídá jazyku, kterým se ve farnosti kázalo. Některé formuláře pro tabely byly předtištěné, drtivá většina z nich je ovšem vytvořena ručně. Jedná se o slepené sešity většinou o přibližné velikosti A4, v průměru se 17 stranami (včetně strany úvodní).

V Archivu pražského arcibiskupství se ve složkách pro vikariát jindřichohradecký (sign. B 14/23) a miličínský (sign. B 14/24) dochovaly stejné tabely, jako ve fondu TK.

³⁶ Jedny z nejpozději datovaných tabel na Táborsku pochází z Pacova, kde je sepsání uvedeno až k roku 1734.

³⁷ Chalupa–Lišková–Nuhliček–Rajtoral 1964, s. 5–7.

³⁸ Pekař 1915, s. 199, 233.

³⁹ Až na pár výjimek, např. Onšov byl součástí čáslavského vikariátu (v Čáslavském kraji) a Šebířov byl součástí divišovského (vlašimského) vikariátu v Kouřimském kraji. Viz Podlaha 1917, s. 40–100.

⁴⁰ Za pomoc s paleografií a německým překladem moc děkuji JUDr. Josefu Vackovi.

⁴¹ Kokošková 1989, s. 178, 179.

Jedná se o další kopie stejných přiznání, informace jsou identické, stejně jako jazyk, ve kterém jsou tabely psány. Výjimku představuje pouze tabela z Chvojnova u Pacova, která je ve spisech TK česky a v APA latinsky. Navíc se zde nachází (ačkoliv ve velmi zkrácené podobě) německy psaná tabela ze Starého Města pod Landštejnem, která se ve spisech TK nedochovala.⁴²

Otázkou je, nakolik jsou informace uvedené v tabelách pravdivé a spolehlivé. Záleželo na každém jednotlivém faráři, kolik informací a jaké byl ochoten uvést či zamlčet, jak čitelně psal a jak dlouho mu trvalo tabelu sepsat a odeslat. Nebylo možné, aby jakýmkoli způsobem upravoval soupis svých farních a filiálních kostelů či kaplí, seznam přilehlých vesnic či jména patronů a vrchnosti. Také neměl zapotřebí falšovat počet a informace o odsloužených mších či o stavu špitálů a škol. Uvést nepravdivé údaje o fundacích, penězích a darech od vrchnosti by bylo přímo nevhodné; podobně tomu bylo u vysokých dluhů a různých stálých příjmů.⁴³ Naopak u nepravidelných příjmů, jako byla štola (kolísající každým rokem)⁴⁴ či hospodářské výdělky, mohl farář udat nepravdivé informace. Stejně tomu mohlo být u uvedení počtu hospodářských zvířat, kvality luk, polí, funkčních rybníků. Vizitační komise, která farnosti navštívila obvykle až za několik let poté, nemohla dost dobře dokázat pravdivost původně uvedených údajů.⁴⁵ Faráři si také často prostřednictvím tabely stěžovali na nízké příjmy, špatný stav budov, nedostatek potřebných věcí ke mším či na samotné farníky (také tyto informace však mohou být subjektivní).⁴⁶ Na konci tabel je rubrika „Jiný užitky, jenž pod z předu psanými rubrikami obsáhnuté nejsou“, s údaji, které se nevešly do tabulek a které farář považoval za důležité. Někdy si k těmto účelům vytyčil i celé samostatné listy. Jednalo se většinou o detailnější popisy financí – příjmů, desátků, accidentií,⁴⁷ fundací nebo hospodářských výnosů. Občas se zde farář také více rozepíše o patronech, vrchnosti, kantorech a varhanicích či o tom, co se na faře či v kostelích nenalézá.⁴⁸ Vzhledem k této dobrovolnosti lze u těchto poznámek předpokládat pravdivost.

⁴² NA Praha, APA I, inv. č. 1383, sign. B 14/23.

⁴³ Jedná se o zápisy, které se s největší pravděpodobností nacházely i jinde než ve farářově přiznání, např. ve vrchnostenských účtech.

⁴⁴ Stuchlá 2004, s. 69.

⁴⁵ Některé údaje se mohly či musely za několik let změnit přirozeně (počet duší, hospodářská zvířata, stav budov atd.).

⁴⁶ Snad doufali ve zlepšení poté, co by se informace dostaly k vikářům a berním úředníkům.

⁴⁷ Tj. akcidenční příjmy, tedy příjmy příležitostné či pohyblivé.

⁴⁸ Cětoražský farář píše i jmenovitě o sedlácích, kteří neprávem využívají louky patřící záduší, či o farnicích, kteří neplatí z luk nebo neodvádí desátky a jiné hospodářské výnosy, viz NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872. Více o vztazích mezi faráři a farníky v kap. 3.

Již zmíněná ochota farářů zapsat adekvátní údaje se mohla projevit nejen v obsáhlosti a délce textu, ale i v kvalitě informací (např. „kus lesa nevelkej“⁴⁹ či „jedna mizerná [škola]“⁵⁰). Jeho pečlivost se rovněž mohla projevit v narýsované rubrikaci a úhlednosti nebo čitelnosti písma (např. číslice). Těžko ovšem v těchto případech prokázat úmysl pisatele. Přípisky vizitací jsou většinou mnohem čitelnější.

⁴⁹ V Červené Řečici, viz NA Praha, TK, spisy, kart. 826, inv. č. 2817.

⁵⁰ V Dolní Cerekvi na panství Nový Rychnov, viz NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2866.

3. Farnosti Tábořska na základě duchovních tabel

Hlavní prací farářů bylo samozřejmě hlásání slova božího, udílení svátostí a udržování kázně ve farnosti.⁵¹ Ve farních kostelech se bohoslužby konaly zpravidla jednou týdně, případně jednou za 2 až 3 týdny. Ve filiálních kostelích či kaplích se držely mše často jen několikrát do roka.⁵² Například v Jistebnici byla ve farním kostele mše každý svátek a třetí neděli, ve filiálních také o třetí neděli, v kapli Narození Panny Marie v Kostelci jen třikrát do roka a v kapli bez lidu sv. Máří Magdaleny nad Jistebnicí jen dvakrát do roka.⁵³ Čím méně chrámů farář spravoval a čím blíže k sobě stály, tím mohl zvýšit četnost mší, například v Milevsku farář sloužil mši každý týden u farního i filiálního kostela a u kaple s lidem v Sepekově každou druhou neděli, o svátcích založení a posvěcení chrámu a na den jména Panny Marie.⁵⁴ Podobně v městě Miličíně, kde byl jen farní kostel Narození nejsvětější Rodičky boží, sloužil farář mši každou neděli a každý svátek.⁵⁵ Svou roli hrálo i to, zda se jednalo o venkov či (bohatší) město. V počátecké farnosti měl administrátor k ruce dva kaplany, proto mohl sloužit mši ve farním kostele mše každý den, ve filiální Žirovnici každou neděli a každý svátek, u kaple sv. Bartoloměje ve Stranné⁵⁶ při šesti příležitostech ročně, u kaple sv. Kateřiny na svátek sv. Kateřiny, o Velikonocích, Svato-dušních svátcích a neděli po sv. Jakubovi. Podobně se sloužilo i u kaple sv. Jiljí a nejméně povinností bylo u kaple Božího Těla (v den slavnosti Těla a Krve Páně a ve křížové dny). Jeden z kaplanů měl za úkol odsloužit ročně 300 mší, druhý 243 mší.⁵⁷ V bechyňské farnosti, kde byl farář na bohoslužby sám, musel patrně každou neděli střídat své tři kostely.⁵⁸ Uváděná četnost mší ale patrně nebyla konečná, protože řada farností byla na pravidelných cestách jezuitů či karmelitánů. Farář z Jindřichova Hradce rovněž zmiňuje velké množství zpívaných i čtených mší od jezuitů.⁵⁹

Občas je v tabele uveden i čas, kdy farář mši sloužil, jedná se vesměs o dopolední termíny. V Miličíně v létě začínal v devět hodin, v zimě o půl desáté,⁶⁰ v Bernarticích

⁵¹ Zuber 1987, s. 207.

⁵² Maur 1993, s. 172, 173.

⁵³ NA Praha, TK, spisy, kart. 833, inv. č. 2838.

⁵⁴ V Milevsku se nacházel klášter premonstrátů a zdejší farář byl zároveň řeholníkem, více viz kap. 4. NA Praha, TK, spisy, kart. 837, inv. č. 2854.

⁵⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856.

⁵⁶ Kaple sv. Bartoloměje ve Stranné byla přivtělená k filiálnímu kostelu v Žirovnici. Farář v této tabele nesprávně označil své chrámy, vizitační komise musela opravit tvrzení, že žirovnický kostel je farní (byl filiální) a že je Stranné kostel (ve skutečnosti přivtělená kaple s lidem). Viz NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

⁵⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

⁵⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 822, inv. č. 2808.

⁵⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

⁶⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856.

v půl desáté a v deset hodin.⁶¹ V Pošné v kostele sv. Bartoloměje se sloužilo každou neděli, každý svátek a téměř každý den, „v čase, který se zlíbí patronovi“, obvykle ale v půl jedenácté.⁶² Bohoslužeb se pravděpodobně nezúčastňovali pravidelně všichni farníci, několik stovek či tisíc lidí by se do farního kostela nevešlo⁶³ – např. k děkanskému kostelu sv. Trojice v Chýnově patřilo 1561 duší,⁶⁴ na panství Nové Bystřici zase připadalo na farní kostel sv. Petra a Pavla a dvě kaple 2940 duší.⁶⁵ Malá četnost mší a kázání (dané rovněž řídkou farní sítí) měla patrně také podíl na tom, že mše neprohlubovaly náboženské uvědomění farníků, jejich účast na bohoslužbách byla mnohdy pouze povrchní, dokonce se v kostele často hlasitě bavili.⁶⁶ Mezi hlavní důvody nepozornosti však patřilo také to, že farníci nerozuměli latině. V některých odlehlých (například horských) oblastech českých zemí se vyskytly i případy, že farář nekázal ve své farnosti 30 let, jeho farníci tudíž neměli ani přehled o základní věrouce. Tato situace se postupně zlepšovala s rozšiřováním farní sítě a větším počtem kněží v druhé polovině 18. století,⁶⁷ ačkoliv již Tridentský koncil nařizoval farářům vyučovat děti základy víry. Katecheze se obvykle konala odpoledne o nedělích a svátcích, ovšem pro přespolní farníky bylo příliš časově náročné opět vážít cestu do kostela, kde byli již ráno na bohoslužbě. V r. 1699 tedy císař nařídil, aby výuka probíhala ihned po mši, ale i to bylo časově zatěžující. Ve skutečnosti se tedy křesťanská cvičení neodehrávala příliš často, spíše dokonce sporadicky, bylo složité stihnout výuku ve farním kostele a poté ji případně zopakovat v některé z vesnic. Právě v přifařených vesnicích se výuka mohla konat třeba jen několikrát do roka, množství probrané látky proto bylo značně omezené.⁶⁸ Problémem bylo i to, že někteří farníci svoje děti k výuce zkrátka neposílali. Dohled nad katechezí měla i vrchnost, která mohla poddaným vydávat nařízení a přimět či pobídnout je k plnění náboženských povinností. Pokud se výuka nemohla konat ideálně ve farním kostele, mohla se uskutečnit ve škole či v domě některého z vážených obyvatel farnosti.⁶⁹

Co se týče zpovědi, podle nařízení Tridentského koncilu měli všichni lidé (nad dvanáct let) jít alespoň jednou za rok ke zpovědi a předložit o tom svému faráři potvrzení. Některé skupiny obyvatelstva se ale povinnosti rády vyhnuly, například mládež či vojáci. Pro

⁶¹ NA Praha, TK, kart. 823, inv. č. 2810.

⁶² NA Praha, TK, spisy, kart. 846, inv. č. 2877.

⁶³ Maur 1993, s. 172.

⁶⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

⁶⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2865.

⁶⁶ Zuber 1987, s. 230.

⁶⁷ Tamtéž, s. 207.

⁶⁸ Zuber 1987, s. 212; Stuchlá 2004, s. 189–191.

⁶⁹ Stuchlá 2004, s. 187, 190.

kněze šlo o namáhavou povinnost, především před velkými svátky. Často vybíral tzv. zpovědní krejcar, ten ale zpověď v očích farníků snižoval, a byl církví zakazován a potírán jako hereze.⁷⁰ V tabelách proto o tomto přivýdělků nejsou zmínky. Je také velmi pravděpodobné, že při velkém množství zpovědí ve velkých farnostech (např. v závěru postního období) si přizval farář na pomoc řeholníka (např. jezuity z jindřichohradecké koleje, augustiniány z Tábora, karmelitány z Pacova nebo premonstráty z Želiva či Milevska, kde byl farář zároveň i členem řádu). Výpomoc přišla vhod velmi vytíženým či starším kněžím, ovšem v tabelách se kněží o pomoci nezmiňují, protože nebyla dobře přijímána pražským arcibiskupstvím.

Pokud připočteme i čtyři údaje z r. 1722, ve zkoumané oblasti Táborska připadalo v průměru na farnost 1485 věřících nad dvanáct let.⁷¹ To odpovídá průměru celých Čech, kde na jednoho faráře kolem r. 1713 připadalo asi 1482 duší (s dětmi přibližně 1853 obyvatel). Tato část Bechyňského kraje se tak řadí na úroveň kraje Prácheňského, Budějovického, Čáslavského, Loketského, Litoměřického a pražských měst.⁷² Díky několika různě datovaným tabelám ze stejných farních okrsků, příp. přípiskům komise, můžeme v rozmezí jednotek let na určitých místech sledovat nárůst obyvatel. V počátecké farnosti se za devět let zvedl počet duší nad dvanáct let o 669 lidí,⁷³ ve stejné době se ve farnosti v Nové Cerekvi navýšil počet obyvatelstva nad dvanáct let o 118 lidí⁷⁴ a v menším hoštickém farním okrsku (u Nemyšle) se za dvanáct let jednalo o 49 lidí.⁷⁵

Počty uváděné farářem se ale musí brát s mírnou rezervou, mnozí čísla věřících zao-krouhlovali, někteří se navíc dopouštěli při sčítání chyb.⁷⁶ Zajímavá je zmínka z Budislavi o počtu hostií spotřebovaných za rok přičiněním místního růžencového bratrstva – šlo o 5210 hostií.⁷⁷ Bylo povoleno přijímat každý den, minimálně však alespoň jednou do roka (o Velikonocích).⁷⁸

⁷⁰ Zuber 1987, s. 222, 223.

⁷¹ E. Maur uvádí podle G. Deregnaucourta 28 % dětí pod 12 let, sám ale provedl výpočet s 25 % - v takovém případě by počtu 1490 duší nad dvanáct let odpovídalo 1855 obyvatel včetně dětí. Viz Maur 1993, s. 167.

⁷² Tamtéž.

⁷³ V r. 1713 bylo 3687 obyvatel schopných zpovědi, v r. 1722 4356 obyvatel. NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

⁷⁴ Původně zde bylo 850 lidí nad dvanáct let, v r. 1722 šlo o 968 lidí. NA Praha, TK, spisy, kart. 827, inv. č. 2819.

⁷⁵ V r. 1713 šlo o 488 duší nad dvanáct let, v r. 1725 zde bylo 537 takových lidí. NA Praha, TK, spisy, kart. 840, inv. č. 2862.

⁷⁶ Stuchlá 2004, s. 35.

⁷⁷ V Budislavi žilo 360 lidí nad dvanáct let. NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2813.

⁷⁸ Zuber 1987, s. 227; Stuchlá 2004 s. 34.

K vykonávání kněžských povinností byla nutná jistá fyzická zdatnost; na cestu za věřícími u filiálních kostelů se nejčastěji vydávali na koni či pěšky, i když někdy měli k dispozici vůz tažený koňmi.⁷⁹ Hlavními oceňovanými kvalitami duchovního byly především jeho výkonnost a pracovní zápal, doprovázenými přívlastky „horlivý“, „pilný“ či „neúnavný“.⁸⁰ Často se musel na cesty po svých farnostech vydat i ve velmi nepříznivých podmínkách,⁸¹ protože povinnost udílet svátosti i svátostiny byla od faráře vyžadována i pod nebezpečím smrti. Například příprava nemocných na smrt patřila mezi hlavní povinnosti faráře – bylo proviněním, když kněz někoho v tomto ohledu zanedbal.

Faráři v tabelách uváděli vzdálenosti vesnic od filiálních a farních kostelů; téměř vždy jsou uváděny čtvrt míle, půl míle, tři čtvrtě míle či míle;⁸² někdy se setkáváme s kratšími úseky, např. osminou míle, a méně často s 1000 a 2000 kroky,⁸³ „přes pole“ či třemi osminami míle.⁸⁴ Vzdálenost mezi farním kostelem a filiálním (či kaplí) se obvykle pohybovala mezi čtvrtí míle a jednou mílí.⁸⁵ Farář cestu z kostela Proměnění Páně v Táboře k filiálnímu kostelu v Dražicích zvládl pěšky za hodinu a čtvrt, což odpovídá vzdálenosti asi 6 km, a z farního kostela ke Klokočům mu to pak trvalo asi 15 min., cesta byla dlouhá přes kilometr.⁸⁶ Jedná se však o poměrně rovinnou oblast, ve které se dá navíc předpokládat dobrý stav cest.

Farář z Nové Bystřice (jedné z největších zkoumaných farností, přímo u hranic s Dolním Rakouskem) měl na starosti pět vesnic vzdálených na jednu míli (přes 10 kilometrů) a tři vesnice třičtvrtě míle daleko.⁸⁷ V tábořských tabelách se neseťkáváme se vzdále-

⁷⁹ Stuchlá 2004, s. 89.

⁸⁰ Pumpr 2020, s. 93

⁸¹ Zuber 1987, s. 218, 233. V oblasti budoucího Tábořského kraje nebyl ani tak překážkou terén, jako spíše počasí, a především zimní a jarní roční období, kdy na tomto poměrně větrném území, skládajícím se z pahorkatin a vrchovin, dokážou teploty klesnout velmi nízko. Podmínky pro cestování tak byly velice náročné a rovněž velké množství zpovědí, svatých přijímání a obřadů se muselo sloužit v prochládlých chrámech. K největšímu počtu úmrtí navíc docházelo právě v první třetině roku, tedy částečně i v čase postním a o Velikonocích. Od konce jara do podzimu se konala procesí po domácích i sousedních farnostech, a zároveň byla potřeba zaopatřit hospodářství. Nejdůležitějšími dny byly zasvěcené svátky a neděle, se zpovídáním, kázáním, mší a odpolední katechezí. Ve všedních dnech mohla proběhnout mše a modlitba breviáře; byla potřeba si nadále najít čas pro farníky, hospodářství, úřední činnost, návštěvu školy či studium. Viz Stuchlá 2004, s. 39

⁸² Dle P. Stuchlé je čtvrt míle 3 kilometry, jedna míle 11 kilometrů, míle a čtvrt asi 15 km. Viz Stuchlá 2004, s. 89.

⁸³ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

⁸⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 829, inv. č. 2831.

⁸⁵ Stejně vzdálenosti uvádí Stuchlá v prachatickém vikariátu, viz Stuchlá 2004, s. 89.

⁸⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 848, inv. č. 1889.

⁸⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2865.

nostmi většími než míle a čtvrt (asi 13 kilometrů), které se často objevují např. v prachatickém vikariátě, vyznačujícím se hornatými podmínkami a „neúměrně velikými příhraničními farnostmi“.⁸⁸

Vzdálenosti uváděné faráři jsou poměrně přesné, vyskytují se jen menší, očekávatelné odchylky (např. půl až jeden kilometr). Od vesnice Svrabov do Klokot je uvedena vzdálenost půl míle, což ve skutečnosti opravdu odpovídá asi 6 kilometrům, tj. hodina a čtvrt chůze; Čelkovice jsou od Klokot prý na osminu míle (asi 1,5 km), ve skutečnosti ale asi na 2 km (30 minut chůze), Čekanice od Klokot čtvrt míle (tj. 3 km, ve skutečnosti ovšem cca 4 km a hodina chůze).⁸⁹ Otázkou samozřejmě je, kudy přesně se vinuly cesty a v jakém stavu byly. Mnohdy se vyskytují i případy, že vesnice je blíže jinému kostelu než k tomu, ke kterému je přiřazená. Z vesnice Svrabov by to měli farníci blíže ke kostelu v Dražicích než v Klokotech a například filiální kostel v Rovné (farnost Červená Řečice)⁹⁰ je třikrát blíže k farnímu kostelu v Hořepníku.⁹¹

V tabelách se zčásti odráží nejen farářova práce s lidmi, ale i vztahy mezi faráři, farníky a vrchností. Hlavním kamenem úrazu v tomto ohledu představují finance, odváděné dávky, majetek a pozemky.⁹² Časté spory vznikaly okolo desátků, které si leckdy nárokovala šlechta. Panovala určitá nejistota v otázce, co patří faráři a na co má právo. Farníci se placení desátku či jiným povinnostem i naschvál vyhýbali, což velmi narušovalo vztahy mezi duchovními a věřícími.⁹³ Většinou si však duchovní byli svých nároků dobře vědomi. Například v Pacově se farář Václav Josef Skokánek neustále odvolával na dokument, který původně k tabele z r. 1734 i přiložil (označuje ho jako instrumentum), cituje i přesná folia.⁹⁴ Jedná se o knihu *Urbář anebo inventární kniha záduší pacovského*, kterou sám sepsal z nařízení konzistoře r. 1731. Kniha obsahuje soupisy liturgického náčiní, oděvů a knih patřící farnímu kostelu a kaplím. Je připojen rovněž opis urbáře, kde se uvádějí všechny pozemky i důchody patřící místnímu faráři.⁹⁵ V tabele farář Skokánek velmi často kritizuje karmelitány coby místní vrchnost (pražské karmelitány). Uvádí, že nechtějí pomoci s opravou kostela po požáru, že v klášteře chybí český zpovědník, že v r. 1726 odvezli všechny knihy z kostela k sobě do kláštera a že nechtějí dát vystavět novou

⁸⁸ Stuchlá 2004, s. 89.

⁸⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 848, inv. č. 2889.

⁹⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 826, inv. č. 2817.

⁹¹ Tzv. farní přímus navíc nutil věřící, aby nejzávažnější úkony náboženské praxe vykonávali ve farním kostele. Viz Zuber 1987, s. 183.

⁹² Povaha pramenu samozřejmě zapříčiňuje jistou jednostrannost údajů.

⁹³ Zuber 1987, s. 194, 196, 197.

⁹⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

⁹⁵ Krčilová 2020, s. 12.

faru, i když ta stará je v dezolátním stavu. Dále tvrdí, že do svého kláštera odešli dříve, než poznali místní osadníky, a že od jejich příchodu panují velké rozepře mezi nimi a faráři ohledně gruntů. Nespravedlivě mu prý byly odňaty pole a rok od roku si pacovská obec přivlastňuje něco z farního lesa, z luk i potoka. Proti vůli předchozího faráře si vrchnost koupila rybníček, aby „překážku na gruntech farskejch faráři činiti mohla“. Nakonec uvádí, že v době pústu vždy dávala vrchnost faráři ryby, avšak teď nic nedostává, protože „v instrumentu stojí z lásky, což taky praetendírovati [požadovati, vysv. T. W.] nemohu“.⁹⁶

Podobně jsou k hoštické tabele (ze statku Nemyšl) připojeny pečlivé záznamy svědectví o pravém vlastnictví pozemků. Dokazuje se pravé vlastnictví zádušního rybníčku, který si neprávem přivlastnila vrchnost, a je připojena i výpověď Jiříka Musila, hoštického šenkýře, který dokazuje pravé vlastnictví zádušního gruntu podle toho, co sám pamatuje a co slyšel od svých předků.⁹⁷ Nakonec je vyvráceno několik pochybných vlastnictví: Ondřej, servus [úřední sluha či posel] hoštický, „opovažuje se užívat a sobě přivlastňovat kus louky nad rybníčkem farářským proti všemu právu“, jistá vdova Kateřina „užívá kousek políčka farního pod jeden strych neb více“ a hoštický kovář Václav „přivlastňuje sobě kousek farního“.⁹⁸ Stížnosti na sedláky a jiné farníky nejsou nijak výjimečné, buď si přivlastňovali grunty a pozemky, nebo neodváděli desátky, slepice, kuřata, dříví, letník⁹⁹ atd.

Nesetkáváme se s kritikou místních kantorů či pomocných duchovních, ani s velkými stížnostmi na kostelníky či čeledě. Pozitivně hodnocen je šebírovský farář František Dvořák; vizitační komise na závěr tabely připsala, že jsou s ním farníci velmi spokojeni, protože dobře plní služby boží a posluhuje nemocným, vede dobrý a příkladný život a žádá si mírný štolový poplatek.¹⁰⁰ I pan farář je prý s osadníky spokojen.¹⁰¹

⁹⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

⁹⁷ [Trnochovský] grunt prý hoštickému záduší kdysi odkázala jedna paní ze „Švejcara“, která trpěla neřízenou chutí k jídlu, dokázala prý najednou spořádat i celé tele. Svých trápení byla zbavená poté, co Bohu učinila slib, že věnuje své majetky záduší.

Jiřík Musil mluví i o tom, jak mu jeho předkové často vyprávěli o dobách, kdy v Hošticích bývala fara s farářem. Patrně v době třicetileté války došlo k tomu, že byl v Jankově zavražděn místní farář. Lidé z Jankova varovali hoštického faráře, aby se sám skryl. Ten ale utéct nechtěl, nechtěl tak zapírat Krista, protože Ježíš Kristus před ním také neutekl. Vyšel proto naproti vojákům s dotazem „koho hledáte?“ a byl nato jedním z nich probodnut.

⁹⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 840, inv. č. 2862.

⁹⁹ Poplatek místo sýra dělaného o letnicích, který dávali sedláci místním farářům.

¹⁰⁰ Věřící si často i stěžovali v případech, kdy farář nastavil příliš velkou stolu za církevní úkony. Dělo se tak hlavně tam, kde byly příjmy z farního obročí velmi nízké. Viz Zuber 1987, s. 200.

¹⁰¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 833, inv. č. 2839.

Ještě po celou první polovinu 18. století byla řada kostelů a far v dezolátním stavu. Stávalo se, že restituční církevních pozemků byly velmi pomalé, a platy z nich si přisvojovala patronátní vrchnost. Činila tak údajně za účelem obnovy sakrálních a farních budov, často se však jednalo jen o zástěrku. Farář z Nové Cerekve v r. 1700 uvedl, že kostel je v dezolátním stavu a fara bez střechy, a musí tak spát s čeledí ve stodole na slámě.¹⁰² V příznávací tabele však jeho nástupce uvádí již nové a dobré ubytování, postavené z peněz faráře.¹⁰³ Ve většině případů si však faráři (zvláště z méně bohatých farností) nemohli dovolit sami si financovat opravy budov, a byli tak závislí na vůli a možnostech patronů a vrchnosti.¹⁰⁴ Navíc fara náležela k příslušenství kostela, ačkoliv sloužila potřebám duchovního. Údržba far se hradila ze zádušních prostředků, a jen výjimečně z jmění faráře. Největší výdaje představovaly opravy či novostavby, renovovaly se i fary u filiálních kostelů.¹⁰⁵ V počátečné tabele se uvádí, že se nově část fary staví z kamene, „s pomocí peněz zádušních a vlastních nynějšího pana děkana“. ¹⁰⁶ Farní klérus však nemohl vlastnit nemovitý majetek, jen ho spravoval.¹⁰⁷

Z doby kolem r. 1700 pochází mnoho stížností na špatný stav farních budov, dokazující vážné finanční potíže.¹⁰⁸ Zprávy o bídném stavu far podávané v tabelách také nejsou ojedinělé, zvláště u menších a chudších farností. V Pošné farář uvádí, že „byt jest takový, že na delší čas duchovní osoba v něm bydleti moci nebude, poněvadž všechno pustý je“, ¹⁰⁹ v Kostelní Radouni je „[byt] dosti mizerný“. ¹¹⁰ V Pacově „residentí neb byt, kde s mou čeládkou zůstávám, jest ode dřeva starý a shnilý, na upadnutí, takže s velikým strachem v něm přebývám, když nějaký vítr se strhne. Aníž sobě to některý farář od velebných pánův patronův vyžádati může, aby nový byt vystaviti dali“. ¹¹¹ V Jistebnici se mezi lety 1713 a 1718 změnil stav z „[byt] špatný při farním kostele, při filiálních žádný“ na „farní jest nový, při filiálních špatný“. ¹¹²

Ovšem fary postavené koncem 17. a počátkem 18. století (s pozdějšími úpravami) dosahovaly vyšší kvality a často slouží dodnes.¹¹³ V Kardašově Řečici byla prý fara nedávno

¹⁰² Martínková 2005, s. 110.

¹⁰³ NA Praha, TK, spisy, kart. 827, inv. č. 2819.

¹⁰⁴ Např. v Milevsku zajistila stavbu fary vrchnost. Viz NA Praha, TK, spisy, kart. 837, inv. č. 2854.

¹⁰⁵ Stuchlá 2004, s. 56–58.

¹⁰⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

¹⁰⁷ Kokošková–Ryantová 1994, s. 156.

¹⁰⁸ Maur 1993, s. 172.

¹⁰⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 846, inv. č. 2877.

¹¹⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 849, inv. č. 2893.

¹¹¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

¹¹² NA Praha, TK, spisy, kart. 833, inv. č. 2838.

¹¹³ Stuchlá 2004, s. 57.

nově vystavěná,¹¹⁴ stejně jako ve Výskytné.¹¹⁵ V Chvojnově „residentí jest nová a pohodlná blíž kostela farního“,¹¹⁶ v Bechyni „po vyhoření v létu 1711 na dokonale jest vystavěno“.¹¹⁷

Fary bývaly stavěny v blízkosti kostela,¹¹⁸ většinou byly z kamene či ze dřeva, zděné stavby se nevyskytovaly tak často. Například v Chýnově je „děkanství od kamene vystavené, maštale a chlěvy od samého dříví“;¹¹⁹ v Novém Rychnově je fara hlavně dřevěná, ke které vizitační komise doplnila poznámku „však nově a dobře vystavená“.¹²⁰ Z tabel je patrné i rozložení budovy pro různé obyvatele fary: v Miličíně je „jeden pokoj velkej nahoře pohodlný, druhý ode dřeva dosti špatný, třetí pro čeládku“.¹²¹ V Pošné „jsou [...] v něm dva pokoje, jeden pro administrátora a druhej pro čeládku“.¹²² Nebylo ojedinělé, že faráři byli nuceni spát v jedné místnosti s čeledí, především v zimě, kdy byl nedostatek topiva.¹²³ Vyskytují se ale i případy, že duchovní nebydlel na faře – hoštický administrátor sídlil v r. 1713 na zámku v Nemyšli u hrabat z Millesimo, kde měl k dispozici jeden pokoj. Na místě bývalé fary stála chalupa, ve které bydlel její stavitel Jiřík [Zvoborský]. V r. 1725 již následující administrátor (František Ignatius Rauschmayer) sídlil u farního kostela, ale musel se dělit o dolní patra s jinými nájemníky.¹²⁴ Podobný případ se vyskytl i v Budislavi, kde administrátor bydlel na tvrzi, kde měl vcelku pohodlný pokoj. Bývalá majitelka statku si před jeho prodejem vystavěla nad kostelem u hřbitova dům, ve kterém do své smrti bydlela a který poté připadl administrátorovi.¹²⁵ V Tučapech také dříve bydlel administrátor v pokoji na zámku, poté bydlel dle vůle patrona v jedné z chalup naproti kostelu. Zmiňuje se, že dřívější existenci fary v Tučapech dosvědčuje Balbín ve své „kronice české“.¹²⁶

¹¹⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 834, inv. č. 2843.

¹¹⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 822, inv. č. 2808.

¹¹⁸ Stuchlá 2004, s. 57. Např. je tak výslovně uvedeno v Nové Bystřici, viz NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2865.

¹¹⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

¹²⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2866.

¹²¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856.

¹²² NA Praha, TK, spisy, kart. 846, inv. č. 2877.

¹²³ Maur 1993, s. 172.

¹²⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 840, inv. č. 2862.

¹²⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2813.

¹²⁶ Patrně naráží na Balbínovo dílo *Epitome historica rerum Bohemicarum*. NA Praha, TK, spisy, kart. 849, inv. č. 2892.

4. Vybavení kostelů, hospodářská a finanční stránka farností

Existenční zajištění kněze pramenilo hlavně z jmění fary (beneficia).¹²⁷ K užitkům beneficia patřila hlavně fara s hospodářským příslušenstvím (její opravy byly ovšem zajišťovány ze zádušních peněz). Již od středověku byli kněží kritizováni, že se více než o duchovní povinnosti zajímali o hospodaření,¹²⁸ a i oni sami si stěžovali, kolik času jim hospodářství zabírá.¹²⁹ Navíc vyžadovalo zkušenosti, sílu i prostředky, aniž by byl výdělek jistý.¹³⁰ Na venkovských farech však kněží jinou možnost neměli¹³¹ a i správci městských farností se velmi často starali o vlastní hospodářství.¹³² Na druhou stranu stejné existenční starosti faráře a sedláky mohly do určité míry sblížovat.¹³³

Farní hospodářství tvořily obvykle stáje, chlévy, stodoly a sýpky, ale také pole, louky, zahrady, lesy, rybníky či potoky. K práci mohl kněz využít svou čeleď, nebo při sezónních pracích námezdní čeleď. V některých případech mohl patron poskytnout robotu svých poddaných. Někdy měli samotní farníci povinnost faráři s pracemi pomáhat: vozit dříví, svážet desátek či pomáhat s opravami fary.¹³⁴ V chýnovské farnosti například byli farníci z Velmovic u filiálních Ratibořic „od starodávna povinni pole panu faráři orati, zakliditi, do stodoly obilí svésti“, ve skutečnosti ale „nyní nic dokonce nedělají“. Tři sedláci měli vykonávat potažní robotu, protože neplatili desátek, což ale nebylo posledních dvacet let dodržováno, a předchozí rok se místo roboty rozhodli desátek zaplatit.¹³⁵

Výnosy z hospodářství, které byly závislé na velikosti pozemků, úrodnosti půdy, množství zaměstnané čeledi i na výši nákladů,¹³⁶ poskytovaly stravu, krmení pro zvířata a rovněž peníze z prodeje přebytků.¹³⁷

Nejcennějším hospodářským zvířetem byl kůň, kterého kněz potřeboval na cestování i na potah.¹³⁸ Nejčastěji byli na faře dva koně, někde farář choval i tři nebo čtyři. V některých farnostech není zmíněn žádný kůň, např. v Černovicích (kde nejvzdálenější ves-

¹²⁷ Borovský–Chochooláč–Pumpr 2007, s. 154.

¹²⁸ Tamtéž, s. 199, 201.

¹²⁹ Zuber 1987, s. 202.

¹³⁰ V 18. století náklady na stravu pohltily až 70 % všech výdělků. Viz Zuber 1987, s. 202.

¹³¹ Borovský–Chochooláč–Pumpr 2007, s. 201.

¹³² Pumpr 2020, s. 265.

¹³³ Borovský–Chochooláč–Pumpr 2007, s. 201.

¹³⁴ Borovský–Chochooláč–Pumpr 2007, s. 201, 202.

¹³⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

¹³⁶ Kokošková–Ryantová, s. 156.

¹³⁷ Borovský–Chochooláč–Pumpr 2007, s. 201.

¹³⁸ Pumpr 2020, s. 266.

nice, kterou měl farář na starost, byla ovšem na tři čtvrtě míle daleko, tj. cca osm kilometrů). Nejčastěji chovaným hospodářským zvířetem byl hovězí dobytek,¹³⁹ tedy několik krav, volů a jalovice, jejich počet záležel na majetnosti faráře či záduší, rozsahu luk, pastvin i na přírodních podmínkách.¹⁴⁰ Řada kněží ve svém hospodářství nebyla soběstačná, a musela pro dobytek krmivo kupovat¹⁴¹ (v Pacově si „musí odtrhnouti od huby“ a nakupovat oves pro koně, zároveň se nedostávalo sena;¹⁴² v Horní Cerekvi byla potřeba kupovat píce pro krávy).¹⁴³ Počty hovězího dobytka se pohybovaly přibližně od jednoho do patnácti kusů; krávy se nejčastěji chovaly po dvou, třech nebo pěti kusech, počet jalovic byl obvykle menší a voli byli obyčejně čtyři. Dále se chovala prasata (jedno nebo dvě), ovce (cca od pěti do čtyřiceti, nejčastěji však mezi deseti až dvaceti kusy) a slepice, ty navíc kněží mnohdy dostávali od farníků.¹⁴⁴ Výjimečně se vyskytuje chov koz (např. Bernartice či Tučapy).¹⁴⁵ Výjimku představovali faráři z bohatých měst a také administrátoři, kteří často ani žádné hospodářství ve spravované farnosti nevedli (např. v Onšově, kde byl administrátor z želivského kláštera).¹⁴⁶

Velmi často měli faráři k dispozici rybník, nebo spíše „rybníček“. V oblasti budoucího Táborského a Budějovického kraje bylo ostatně nejvíce rybníků z celých Čech.¹⁴⁷ Většina farářů měla k dispozici alespoň jeden nebo dva rybníky, popřípadě byl jeden farní a jeden zádušní (např. v Černovicích).¹⁴⁸ Počty rybníků se mohly vyšplhat až na šest či jedenáct, v těchto případech jich ale část bývala zpustlá nebo nekvalitní. Ve farnosti Horní Cerekve faráři sice patřilo sedm rybníků, pět z nich ale bylo zpustlých, a používaly se proto na trávu a seno;¹⁴⁹ podobně v Kardašově Řečici bylo jedenáct rybníků, farář ale uvádí, že jde „spíš o louže“. ¹⁵⁰ Rybníky se dělily na potěrní, vejtažní a kaprové,¹⁵¹ faráři ale většinou uvádějí jen násadu v kopách (např. v Bechyni 5 kop násady,¹⁵² ve Stranné u Počátků

¹³⁹ Pumpr 2020, s. 266.

¹⁴⁰ Kokošková–Ryantová, s. 159, 160.

¹⁴¹ Stuchlá 2005, s. 91.

¹⁴² NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

¹⁴³ NA Praha, TK, spisy, kart. 828, inv. č. 2826.

¹⁴⁴ Kokošková–Ryantová, s. 159, 160.

¹⁴⁵ Bernartice viz NA Praha, TK, spisy, kart. 823, inv. č. 2810; Tučapy viz NA Praha, TK, spisy, kart. 849, inv. č. 2892.

¹⁴⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 842, inv. č. 2868.

¹⁴⁷ Pekař 1915, s. 281.

¹⁴⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2815.

¹⁴⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 828, inv. č. 2826.

¹⁵⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 834, inv. č. 2843.

¹⁵¹ Dohnal 2003, s. 82, 83.

¹⁵² NA Praha, TK, spisy, kart. 822, inv. č. 2808.

jedna kopa tříletého plodu,¹⁵³ v Bernarticích dvě kopy a jedna kopa).¹⁵⁴ Někteří faráři ovšem rozdělení rybníků zmiňují, např. v Miličíně byly rybníky „dva kaprový a dva vejtažní“,¹⁵⁵ v Kostelní Radouni měl farář jeden rybník a čtyři sádky,¹⁵⁶ v Kamenici nad Lipou pak vejtažní rybník a jeden maličkový rybník k násadě.¹⁵⁷ V Bernarticích byl rybník napouštěn vodou ze zámeckého rybníka.¹⁵⁸

Co se potoků týče, často se jednalo o kratší úsek, protékající podél farních pozemků.¹⁵⁹ Užítky z potoků byly různé, rozhodně ne příliš vysoké, takže bechyňský farář z potoka v Ratajích neměl nic¹⁶⁰ a počátečný administrátor z dvou potoků dostával ročně jeden zlatý.¹⁶¹ Pacovský farář by měl ze svých dvou potoků pstruhy, kdyby se pacovská vrchnost „nezmocňovala farských potoků“ a nelovila tam, kde je nejvíc ryb. Byl tedy rád, když dostal alespoň kopy raků, ti mu ale prý nestojí za cenu, kterou zaplatí lovcům.¹⁶²

Faráři mívali také k dispozici jednu či dvě zahrady, většinou menší, na nichž pěstovali květiny do kostela¹⁶³ a zeleninu do kuchyně (např. v Pacově byla „zahrada při farním domě pro zelené věci“),¹⁶⁴ ovšem zisk nebyl nijak veliký a mnohdy nestačil ani k pokrytí potřeb vlastní kuchyně. Mohlo se také jednat o menší ovocné sady – v některých místech jsou zmiňovány švestky, jabloně, hrušně, višně. V zahradách se také mohla sekat tráva na seno a otavu.

Ještě i na počátku 18. století se lze setkat s hospodářskými následky třicetileté války. V důsledku války došlo například k zarůstání neobdělávaných zemědělských pozemků a vzniku vzrostlého lesa; klučení těchto porostů je zaznamenáno v letech 1705 a 1734.¹⁶⁵ Takovéto náletové porosty byly například zmíněny ve Veselé ve farnosti Horní Cerekev ("porostliny pod tři strychy").¹⁶⁶ Sedláci z chýnovské farnosti tvrdili, že kdysi býval na

¹⁵³ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

¹⁵⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 823, inv. č. 2810.

¹⁵⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856.

¹⁵⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 849, inv. č. 2893.

¹⁵⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 834, inv. č. 2841.

¹⁵⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 823, inv. č. 2810.

¹⁵⁹ Například v Bernarticích se potok táhl podél farní louky. NA Praha, TK, spisy, kart. 823, inv. č. 2810.

¹⁶⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 822, inv. č. 2808.

¹⁶¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

¹⁶² NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

¹⁶³ Stuchlá 2005, s. 91.

¹⁶⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

¹⁶⁵ Dohnal 2003, s. 60–68.

¹⁶⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 828, inv. č. 2826.

místě blízkého lesa záhon, který jistě musel patřit k faře.¹⁶⁷ Na druhou stranu bývají zmiňovány vysekané farní i zádušní lesy, např. u filiálního kostela v Ratibořicích¹⁶⁸ či v Počátkách.¹⁶⁹ Někdy byly lesy v tak špatném stavu, že si musel kněz dříví kupovat (např. v Pošné, kde byl prý les zkažen od vrchnosti i sedláků).¹⁷⁰ V příhraniční farnosti Nová Bystřice ovšem bylo dřeva z lesa tolik, kolik fara potřebovala.¹⁷¹ Lesy neměla každá farnost, ale pokud jimi disponovala, často patřily k filiálním kostelům, zvláště u městských farností. V Miličíně je zmiňován smrkový les, stejně jako v Pošné.¹⁷²

Osobní majetek kněží byl omezen na movité věci, se kterými mohli i volně nakládat v závětech (patrimonium); celková majetnost tedy závisela na vlastním majetku a výnosnosti benefícia.¹⁷³ Mezi nejdůležitější zdroje příjmů patřily desátky, odváděné v penězích¹⁷⁴ či spíše v naturáliích, nejčastěji obilí, buď vymláčeném, či ve snopech, přičemž desátek nepředstavoval desetinu skutečného výnosu. Právoplatného desátku se farář často nedočkal, ačkoliv se mělo jednat o stabilní dávku. To pak mohlo vést ke sporům mezi farářem a farníky. Svoz desátku zajišťovali farníci, čeled' či si kněz za své peníze někoho najímal. Výdaje na svoz a výmlat byly ovšem velmi vysoké. Výnos desátku byl ovlivněn počtem poplatných poddaných, rozsahem jejich pozemků i místními hospodářskými poměry.¹⁷⁵ Z vesnic u filiálního kostela byl většinou desátek nižší, do 50 strychů žita a ovsu; u měst a vesnic farního kostela se mohlo jednat o 50–200 strychů žita i ovsu ročně. V malých a chudých farnostech mohl být desátek jen okolo 20–30 strychů žita a ovsu ročně. V méně častých případech se jednálo o ječmen, hrách nebo ryby. Desátky byly téměř vždy odváděny v naturální podobě.¹⁷⁶

Nezanedbatelné byly příjmy od obce či patrona (ať už v naturáliích či v penězích). Mezi stabilní dávky od farníků patřil např. letník, tedy dávky sýrů o svatodušních svátcích¹⁷⁷ či tzv. ouroční slepice odváděné o sv. Havlu, takové příjmy byly ovšem minimální. Tábořský farář dostával mimo jiné 60 žejdlíků másla, dvě bečky soli, 2 kopy kaprů a

¹⁶⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

¹⁷⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 846, inv. č. 2877.

¹⁷¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2865.

¹⁷² Miličín viz NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856; Pošná viz NA Praha, TK, spisy, kart. 846, inv. č. 2877.

¹⁷³ Proto se faráři často bránili rozdělování far, báli se zmenšení často už tak dost malých příjmů. Viz Zuber 1987, s. 185.

¹⁷⁴ Kokošková–Ryantová, s. 156.

¹⁷⁵ Borovský–Chocholáč–Pumpr 2007, s. 203–205.

¹⁷⁶ Stuchlá 2005, s. 92.

¹⁷⁷ Borovský–Chocholáč–Pumpr 2007, s. 206.

štiky.¹⁷⁸ Pacovský duchovní o Štědrém dnu dostával od vrchnosti dva dvouliberní kapry a jednu žemli o osmi librách; na Hod Boží vánoční dostával zajíce, na Velký pátek čtyři kapry o dvou librách a na Hod Boží velikonoční živého velikonočního beránka. Od obce dostával na Vánoce žemli za 30 krejcarů, o Velikonocích čtvrtinu desetiliberního telecího. Cech pekařů mu dával na Nový rok žemle za 30 krejcarů a řezníci na Velikonoce telecí.¹⁷⁹ Významnější položkou bylo pivo ve formě deputátu či přívarku, jehož celková cena mohla činit až několik desítek zlatých. Pivo dodávaly vrchnostenské či obecní pivovary (např. jistebnický pivovar), a faráři za něj odváděli dávku ječmene (př. Bechyně, Bernartice, Pacov).¹⁸⁰ Pravidelný příjem piva je zaznamenán asi v polovině zkoumaných farností, a dávky byly v rozmezí od půl sudu (Věžná)¹⁸¹ do 30 sudů (Jindřichův Hradec).¹⁸² Nejčastější počet sudů byl ovšem mezi šesti a desíti. Velmi často konečný počet závisel na vůli vrchnosti; u administrovaných far (kromě Počátků) se nevyskytují dávky piva téměř nikdy.

Na venkově se tedy obživa faráře opírala především o výnosy hospodářství, desátky a další povinné dávky farníků a akcidenční (příležitostné) příjmy.¹⁸³ U městských farářů se častěji objevují fundace,¹⁸⁴ poměrně štedré (v řádu několika tisíc zlatých, ze kterých byl ovšem brán jen úrok), udělované většinou šlechtou, bohatšími měšťany, patronem či vyššími církevními představiteli. Někdy měly fundace podobu pozemků či udělených práv. Mešními fundacemi byl farář zavázán k odsloužení určeného počtu mší týdně, měsíčně či ročně. Neméně časté byly i fundace pro kaplany, kantory, varhaníky, kostelníky, na víno, svíčky, dále dotace oltářů, kaplí, kostelů i jako podpora chudých.¹⁸⁵

Průměr štolových¹⁸⁶ a jiných akcidenčních poplatků činil přibližně 68 zlatých, částka nad 90 či 100 zlatých ovšem nebyla neobvyklá; horní hranici tvořilo 186 zlatých počáteckého administrátora (zároveň děkana).¹⁸⁷ V údajích o štolách najdeme velké rozdíly

¹⁷⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 848, inv. č. 2889.

¹⁷⁹ Krčilová 2020, s. 15.

¹⁸⁰ Stuchlá 2004, s. 68.

¹⁸¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 829, inv. č. 2831.

¹⁸² NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

¹⁸³ Borovský–Chochooláč–Pumpr 2007, s. 213.

¹⁸⁴ Darování majetku církevní instituci, která ji měla využít ke zbožným či dobročinným účelům. Šlo nejčastěji o stálý plat, užitek z pozemku, či úroky. Viz Borovský–Chochooláč–Pumpr 2007, s. 207.

¹⁸⁵ Stuchlá 2004 s. 66, 67; Zuber 1987, s. 197.

¹⁸⁶ Štolový poplatek pobíral kněz za vykonávání některých úkonů, při kterých nosil stólu, tj. křest, svatby, pohřby, úvod ženy v šestinedělí do kostela či ohlášky a také za vydání dokladu o provedení daného úkonu. Viz Stuchlá 2004 s. 69.

¹⁸⁷ Největší stola se vybírala např. Počátkách (186 zlatých a 30 krejcarů), v Horní Pěně a Jarošově u Jindřichova Hradce (obě okolo 150 zlatých), Kamenici nad Lipou (150 zl), Jistebnici a Borotíně (dohromady 146 zl), Táboře (144 zl), Plané nad Lužnicí a Malšvicích (135 zl), v Chýnově (125 zl), Kardašově

mezi jednotlivými farnostmi, v těch nejméně výdělečných farnostech vybral farář či administrátor¹⁸⁸ za rok jen do 20 zlatých.¹⁸⁹ V porovnání byl v prachatickém vikariátu v r. 1713 průměrný roční výnos štol 112 zlatých, v nejlidnatějších farnostech se mohlo jednat i o částky nad 200 a 300 zlatých.¹⁹⁰ Čistě vesnické farnosti jsou v obou oblastech obdobně výdělečné (50 až 80 zlatých ročně), rovněž v nejmenších farnostech je výdělek sotva 20 zlatých.¹⁹¹

Nejvýnosnější byly poplatky za křty a pohřby; např. v Choustníku tvořily dohromady 44 % celkové štol, ¹⁹² v Plané nad Lužnicí 60 %.¹⁹³ O něco méně výdělečné byly svatby a sloužení mši a nejméně šlo faráři z koledy, ofěry, ohlášek, proseb a uvedení šestinedělky do kostela. Ve farnostech, kde působilo bratrstvo, dostával farář štolu za bratrské mše (např. Budislav).¹⁹⁴ V některých vesnických farnostech uváděl farář u štol místo peněz naturálie, třeba ve Strmilově dostával len, hrách, kroupy a houby.¹⁹⁵ Podobně v Plané nad Lužnicí a Malšicích – místo koledy prý kdysi dostával trochu lnu, avšak poté, co začal sám chodit ke každému domu, dostává po třech krejcarech (což mu vyneslo šestnáct zlatých).¹⁹⁶ Výše štolového poplatku záležela na movitosti farníků a také na tom, zda odváděli desátek. Celkovou výši ovlivňoval počet a sociální skladba farníků a také množství udílených svátostí.¹⁹⁷ Pacovský farář se zmiňuje o židovském obyvatelstvu, jehož počet se prý v posledních letech v městě rozrostl; obývali nyní šest původně křesťanských domů, kvůli čemuž se zmenšovala výše jeho desátků a akcidenčních příjmů. V tabele proto žádá, aby bylo nařízeno, aby mu židé místo akcidencí platili alespoň úroky, tak jako v Praze.¹⁹⁸

Štola nepředstavovala stálý příjem, její výše se každý rok měnila.¹⁹⁹ Pokud máme záznamy o výši štol v průběhu několika let, vždy se jedná o zvýšení, někdy i značné, např. v Dolní Cerekvi si později farář polepšil z 20 zlatých na 65 zlatých.²⁰⁰ Údaje o zvýšení

Řečici (100 zl), Pelhřimově (100 zl), Nové Bystřici (100 zl), Plané nad Lužnicí (100 zl) a Horní Cerekvi (až 100 zl).

¹⁸⁸ Tj. prozatímní správce farnosti.

¹⁸⁹ Jedná se o Bozejov (15 zlatých), Hroby (20 zlatých), Pošnou (20 zlatých) a Velkou Chyšku (23 zlatých).

¹⁹⁰ 350 zlatých v Netolicích a 270 zlatých ve Volarech.

¹⁹¹ Stuchlá 2004, s. 76

¹⁹² NA Praha, TK, spisy, kart. 829, inv. č. 2831.

¹⁹³ NA Praha, TK, spisy, kart. 842, inv. č. 2871.

¹⁹⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2813.

¹⁹⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 835, inv. č. 2847.

¹⁹⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 842, inv. č. 2871.

¹⁹⁷ Borovský–Chocholáč–Pumpr 2007, s. 208.

¹⁹⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

¹⁹⁹ Stuchlá 2004, s. 69

²⁰⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2866.

štoly jsou i z Chýnova (z 95 na 125 zlatých),²⁰¹ Choustníku (z 88 zlatých na 119 zlatých a 35 krejcarů)²⁰² či Miličíně (z 41 zlatých až na 50 zlatých).²⁰³ Jak již bylo řečeno, značné zvýšení štoly lze interpretovat i jako snahu farářů uvést kvůli zdanění v první vyplněné tabele tento údaj co nejnižší, vzhledem k tomu, že jej nešlo nijak zkontrolovat.

Pokud byly okolnosti příznivé, mohla štola představovat více než třetinu příjmů.²⁰⁴ Zda byl duchovní farářem či administrátorem, nemělo na štolu velký vliv, např. v Hošticích měl administrátor ze štoly 49 zlatých²⁰⁵ a administrátor z Pošné 48 zlatých,²⁰⁶ podobně jako faráři v Červené Řečici, Chvojnově či Šebířově (všichni po 50 zlatých).

Překvapivě nízkou štolu pobíral farář v Jindřichově Hradci; za rok pro sebe vybral jen 40 zlatých. Přitom měl v celé farnosti na starosti na čtyři a půl tisíce farníků, proboštský kostel Nanebevzetí Panny Marie a několik kaplí bez lidu. Větší štola připadla dvěma kaplanům, kteří mu pomáhali, a to 131 zlatých a 28 krejcarů.²⁰⁷ Literatura uvádí, že měli povinnost část štoly přenechat faráři,²⁰⁸ zároveň ale byla část štoly poskytována kaplanům (nebo např. kantorovi).²⁰⁹ Je možné, že díky dobrému zabezpečení nebyl jindřichohradecký farář na štole tak silně závislý.

Pomocných kaplanů nebylo mnoho, mohly si je dovolit jen zámožnější farnosti. V Jindřichově Hradci a Počátkách působili na obou místech dva kaplani, s platem 113 zlatých a 28 krejcarů a 100 zlatých; kaplanství bylo v těchto dvou městech financováno městem či pomocí fundací.²¹⁰ Pelhřimov na jednoho kaplana vyhrazoval částku 120 zlatých ročně, z nichž kaplan dostal plat 80 zlatých, zbylých 40 připadlo děkanovi na zajištění stravy a navrch dostal dva sudy piva. Druhý kaplan byl městem zaopatřen šesti sudy piva, čtyřmi strychy žita, dvěma strychy ječmene, půl centnýřem kaprů, osmi sáhy dříví, 25 librami masa, deseti librami loje na svíčky, devíti strychy k osívání obecních polí a obecní loučky „pod dva vozy sena a jeden vůz otavy na pár koní“ (louka s výnosem sena, které se vejde na dva vozy, a otavy na jeden vůz, oboje tažené dvěma koňmi nebo voly). Akcidenční příjmy představovaly za rok 60 zlatých. Za to měl za úkol odsloužit 48 mší.²¹¹ Kaplan z

²⁰¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

²⁰² NA Praha, TK, spisy, kart. 829, inv. č. 2831.

²⁰³ NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856.

²⁰⁴ Borovský–Chocholáč–Pumpr 2007, s. 209.

²⁰⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 840, inv. č. 2862.

²⁰⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 846, inv. č. 2877.

²⁰⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

²⁰⁸ Zuber 1987, s. 201.

²⁰⁹ Borovský–Chocholáč–Pumpr 2007, s. 209.

²¹⁰ Jindřichův Hradec viz NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837; Počátky viz NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

²¹¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

Kamenice nad Lipou si přišel na 100 zlatých, zde bylo kaplanství fundované pražským arcibiskupem (ročně dostal kaplan 75 zlatých a na polepšení na stravě 25 zlatých).²¹² Mnohem skromnější život žil kaplan v Táboře („skrovně fundovaný“).²¹³ Bez fundací si vydržoval kaplana farář v Pacově, aby byli farníci vždy zaopatřeni v případě jeho nemoci či zaneprázdnění.²¹⁴

Kaplani nebyli jediní farářovi pomocníci, svou domácnost sdílel rovněž s čeledí, kterou musel živit ze svého benefícia – tedy poskytovat stravu (popř. šatstvo), bydlení a peněžně je vyplácet. V čele domácnosti stál hospodář či hospodyně, kterého doplňovali kuchařka, pacholci, děvečky, pohůnek, pasačka, ovčák... Jak již bylo zmíněno, musel farář vyplácet i námezdní pracovníky (mlatce, nádeníky, dělníky). O dobrý stav kostela se starali kostelníci, stejně tak i o jeho inventář a účty, kteří také drželi jeden z klíčů k pokladně s kostelními penězi.²¹⁵ Zádušní jmění spravovali laičtí zádušní úředníci z řad obyvatel farní osady, nejméně dva. Jeden z nich vedl kostelní účty a opatroval i pokladnici opatřenou menší hotovostí.

Kostelní (zádušní) jmění se skládalo z nemovitého majetku (polí, luk, lesů, rybníků atd.), peněz, z úroků z půjček,²¹⁶ tzv. železných krav²¹⁷ (popř. živých zvířat) a různých příjmů (z darů, odkazů, prodeje malých svíček atd.).²¹⁸ Nebylo neobvyklé, že se počty železných krav u jednoho chrámu pohybovaly okolo 50 kusů; proto v Černovicích (s třemi kostely) bylo 150 kusů železných krav,²¹⁹ v Horní Cerekvi (s třemi kostely) 172 kusů,²²⁰ v Šebířově (se dvěma kostely) 124 kusů.²²¹ Z jedné železné krávy se obvykle platilo mezi 5 a 17 krejcary (stejně jako v prachatickém vikariátu). Výdělky nebyly vysoké, avšak šlo o stabilní příjem. Počet železných krav byl patrně vyšší u těch kostelů, které neměly žádné pozemky, nebo jich bylo jen málo.²²²

²¹² NA Praha, TK, spisy, kart. 834, inv. č. 2841.

²¹³ NA Praha, TK, spisy, kart. 848, inv. č. 2889.

²¹⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

²¹⁵ Borovský–Chocholáč–Pumpr 2007, s. 215; Zuber 1987, s. 202.

²¹⁶ Z tabel je znát velká míra zadluženosti, vysoké jsou aktivní i pasivní dluhy, tedy dluhy farnosti i dlužníků. Některé částky ovšem byly nevymahatelné, pocházely už z dob třicetileté války. Dlužníci pocházeli z řad městských i venkovských farníků, duchovenstva i šlechty, někdy si od farnosti půjčil peníze sám patron nebo filiální kostel od farního kostela. Některým spolehlivým šlechticům byly zapůjčeny i po celá desetiletí tisícové částky. Půjčování kostelních peněz se mělo dít jen se souhlasem konzistoře, farářů ovšem u některých půjček nevedli účty ani neudělovali dlužní úpisy. Viz Zuber 1987, s. 192.

²¹⁷ Původně dobytek patřící kostelu, který byl vydán za poplatek pachtýři s příslibem navrácení stejného počtu kusů dobytka ve stejné kvalitě; šlo tedy o trvalé finanční břemeno. Viz Stuchlá 2004, s. 133.

²¹⁸ Stuchlá 2004, s. 133.

²¹⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2815.

²²⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 828, inv. č. 2826.

²²¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 833, inv. č. 2839.

²²² Stuchlá 2004, s. 133.

Zádušní počty, soupis výdělků z železných krav, desátky, úroky, povinnosti poddaných, majetek či různé výdaje a příjmy kostela byly zapisovány do urbářů. Urbáře byly vedeny přibližně v polovině zkoumaných farností; na některých místech část ze zachovaných dokumentů chyběla. V Pacově si všechny dokumenty odvezla vrchnost do karmelitského kláštera,²²³ v Červené Řečici bylo mnohé ztraceno kvůli požárům nebo „vojenským a kacířským outiskům patronů“.²²⁴

Farní kostely nemávaly problém s dostatkem liturgického náčiní, ačkoli někde mohlo být vybavení poněkud sešlé.²²⁵ Filiální kostely bývaly vybavené sporadičtěji, někdy vůbec, i když existovaly farnosti, kde byly filiální kostely a kaple plně zaopatřeny.²²⁶ Pokud některé kostely dobře vybaveny nebyly, půjčovalo se v mnoha případech bohoslužebné náčiní z farního kostela.²²⁷ Zvláště města měla vybavení poměrně honosná, např. v Chýnově,²²⁸ Bechyni²²⁹ či Počátkách.²³⁰

Jednou položkou v tabelách byl také dotaz, zdali se svátost oltářní nachází na čistém a bezpečném místě; většina duchovních uváděla právě tuto informaci.²³¹ Eucharistie byla ukládána v tabernáku, od kterého měl klíč farář,²³² na některých místech je uvedeno „na velkém oltáři“ ve farních kostelech.²³³ Přednost hlavním oltářům dávalo usnesení pražské synody z r. 1605, avšak někde se stále postaru využívalo i sanktuárií s mřížemi.²³⁴ V některých případech mohla být eucharistie uchováována i ve filiálním kostele, např. v Žirovnici, nedělo se to však často z obavy ze svatokrádeže či znesvěcení.²³⁵ V někte-

²²³ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

²²⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 826, inv. č. 2817.

²²⁵ Např. v Kamenici nad Lipou, Černovicích...

²²⁶ Např. Šebířov, Tábor, Milevsko, Pacov, Kamenice n. Lipou...

²²⁷ Zmiňováno v Červené Řečici, Kardašově Řečici, Horní Cerekvi...

²²⁸ Farní kostel v Chýnově měl jedno ciborium, tři kalichy, jednu monstranci, několik ornátů všelijakých barev atd; u filiálního kostela a tří kaplí s lidem bylo po dvou ornátech, jedné albě a misálu, kalich se půjčoval od farního kostela v době bohoslužeb. Viz NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

²²⁹ V Bechyni měli čtyři pozlacené stříbrné kalichy s patenami, jednu malou stříbrnou lampu, jednu malou mosaznou lampu, dvě mosazné kadidelnice, stříbrné pozlacené ciborium, osm mosazných svícňů, čtyři cínové svícny, čtyři páry cínových konviček, jednu stříbrnou křtitelnicí, velký cínový svícen po paškál a jiné. U filiálních kostelů ovšem nic nebylo. Viz NA Praha, TK, spisy, kart. 822, inv. č. 2808.

²³⁰ Farní kostel měl 10 kalichů, jednu monstranci, dvě ciboria, dvě stříbrné konvičky, jeden pacifikál, osmnáct ornátů, dva pluviály a další. Ve filiálním kostele v Žirovnici byly dva kalichy, jedno ciborium, jedna monstrance (vše ve stříbře) a čtyři ornáty. Filiální kostel ve Stranné měl jeden kalich a čtyři ornáty a jiné potřebné věci. Do kaplí se bralo vybavení z kostela farního. Viz NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

²³¹ „Je dle nejlepšího způsobu“ v Novém Rychnově, „Na náležitém místě a bezpečném se zachovává“ v Chotovinách, v Miličíně „V náležitém místě dobře zaopatřena jest“...

²³² Stuchlá 2004, s. 156.

²³³ Např. Horní Cerekve, Mladá Vožice, Nová Ves, Pacov, Počátky...

²³⁴ Stuchlá 2004, s. 156.

²³⁵ Tamtéž; NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

rých kostelech hořelo poblíž svatostánku tzv. věčné světlo (lampa, „místo světlé“, lumina). O jeho existenci rozhodovaly finanční prostředky, např. v Choustníku světlo hoří málokdy, „pro nedostatek důchodův kostelních, také dobrodincův“.²³⁶ V mnohých farnostech byly zřizovány fundace na věčné světlo, tedy pro pravidelný přísun oleje do lampy, či se vybírali příspěvky od farníků. Mezi těmi se hojně rozšířilo zapalování drobných svíček před hlavním oltářem se svatostánkem; výnos z nich tvořil významnou část akcidenčních příjmů záduší.²³⁷

Eucharistie se uchovávala v ciboriu, popřípadě kalichu.²³⁸ V Kostelní Radouni byla uchovávána jen v korporálu, protože kalich, monstrance i ciborium „skrže zlé lidí vzato jest“.²³⁹ Ke krádeži došlo i v Červené Řečici, kdy byl před šesti lety (1707) vyloupen kostel, vysypány hostie a ciborium ukradeno. Tabernákulum bylo tedy na místě „nehrubě bezpečném“,²⁴⁰ podobně jako např. v Šebířově.²⁴¹ Vybavení kostelů často přitahovalo tuláky a zloděje, kradli ale i samotní farníci a poddaní z blízkého okolí. Nebezpečí se ještě zvýšilo, když se v okolí zdržovali vojáci. Zloděje přitahovaly peníze (a proto byly zádušní peníze umístěovány hlavně ve vrchnostenských sídlech, v pokladnách, od které měli klíč farář, patron či vrchnost nebo kostelní úředník), ale i drahocenné liturgické předměty, tedy předměty z drahých kovů a textilie. Nejcennější předměty se proto přes rok schovávaly a vynášely jen při slavnostních příležitostech. Cenné věci z filiálních kostelů byly většinou umístěovány do farních kostelů, aby byly více pod dohledem a navracely se jen v době bohoslužeb.²⁴² Častějšími cíli přepadení se stávaly odlehlejší venkovské fary, proto tamní kněží často vlastnili zbraně.²⁴³

²³⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 829, inv. č. 2831.

²³⁷ Stuchlá 2004, s. 158.

²³⁸ Tamtéž, s. 156.

²³⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 849, inv. č. 2893.

²⁴⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 826, inv. č. 2817.

²⁴¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 833, inv. č. 2839.

²⁴² Dibelka–Šimánek 2017, s. 29–31.

²⁴³ Kokošková–Ryantová, s. 158.

5. Farní školy

Církevní vzdělávací systém prošel po bitvě na Bílé hoře mnohými změnami. Rychle zanikly všechny nekatolické školy a školství se tak dostalo výhradně do rukou katolické církve. Vzdělávání obyvatel navíc získalo důležitou roli v rekatolizačním procesu, bylo proto záhodno vybudovat pevnou síť farních škol v návaznosti na budování nové katolické farní organizace.²⁴⁴

Tabely z r. 1713 obsahují nepříliš obsáhlé informace o místních farních školách a školních mistrech, nad kterými měl dohled sám farář; nejčastěji zmiňují stav školy a různé hmotné a peněžní příjmy kantora. Neukazují proto celý obraz školství v dané oblasti, který zahrnuje i řádové školy a gymnázia – např. jezuitské gymnázium a kolej v Jindřichově Hradci či premonstrátské gymnázium v Milevsku.²⁴⁵

Rychlejší rozvoj škol nastal ve městech, kde byly fary rychleji obsazovány a kde se mohla udržet i tradice předbělohorských městských škol.²⁴⁶ Školy zde tedy mohly fungovat již v první polovině 17. století.²⁴⁷ Kantoři ve městech byli nesrovnatelně lépe zabezpečeni než ti, kteří působili na venkově. Obecně se na příjmech kantorů podílela vrchnost, církve i poddaní – v podobě deputátu od vrchnosti, fundací, platu od obce, ze štoly a ze služeb při farním kostele. Určitou částku také mohli dostat od rodičů či žáků, tj. sobolates. Nezanedbatelnou součástí byly naturálie v podobě obilí, různých potravin, slámy či dříví.²⁴⁸ Kantoři často vypomáhali při pohřbech; v Plané nad Lužnicí měl kantor za zpěv u kříže 12 krejcarů. Když ale šel do domu zemřelého zpívat žaltář, ohledně poplatku se domlouval s každým zvlášť, a od chudých lidí častokrát nic nebral.²⁴⁹

V oblasti miličínského i jindřichohradeckého vikariátu měli rozhodně nejvyšší roční plat kantoři v Jindřichově Hradci a Počátkách. Není to překvapivé vzhledem k tomu, že obě města byla zdaleka nejlidnatější. Peněžní příjem jindřichohradeckého kantora se pohyboval okolo 112 zlatých (díky vysoké fundaci 62 zlatých, 16 krejcarů a 3 denárů; ze štoly měl asi 50 zlatých).²⁵⁰ V Počátkách se částka mohla vyšplhat až na 100 zlatých, a to také především díky štědré fundaci od obce ve výši 56 zlatých. Dále dostával od děkana 12 zlatých a dalších 12 za učení. Štoly (ze svateb, zápisů do matriky, koledy a pohřbů) si

²⁴⁴ Martínek 1991, s. 3; Čornejová–Kasper–Kaperová 2020, s. 64, 65; Mikulec 2013, s. 224.

²⁴⁵ Mikulec 2013, s. 221–230.

²⁴⁶ V druhé polovině 16. století se povznesly např. školy v Pelhřimově – in: Hejnic 1974, s. 57.

²⁴⁷ Čornejová–Kasper–Kaperová 2020, s. 67; Martínek 1991, s. 4

²⁴⁸ Martínek 1991, s. 8.

²⁴⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 842, inv. č. 2871.

²⁵⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

vydělal okolo 20 zlatých a něco málo se mu dostalo i z menších fundací. Počátečný děkan přispíval i kantorovi u nedalekého filiálního kostela v Žirovnici, který si ročně přišel i se štolou na cca 15 zlatých.²⁵¹ Zřízení škol u filiálních kostelů mohlo být zapříčiněno volnějším vztahem k farnímu kostelu či přílišnou vzdáleností školy od vesnic,²⁵² navíc dávalo smysl založit více škol v lidnatějších farnostech.

I v některých dalších městech byl peněžní příjem kantora relativně vysoký, např. v Pacově (v rozmezí 71 zlatých a 23 krejcarů až 73 zlatých a 23 krejcarů)²⁵³, Bechyni (69 zlatých)²⁵⁴ či Chýnově (52 zlatých)²⁵⁵.

Ačkoliv průměr peněžních příjmů se pohyboval asi okolo 26 zlatých,²⁵⁶ velké procento kantorů nedostávalo více než 10 zlatých. Jedná se o kantory na venkovských školách, u filiálních kostelů či na statcích, kteří byli většinou odkázáni na nízkou štolu a posnopné; například v Rynárci na panství Nový Rychnov si kantor vydělal vedle obilí jen 9 nebo 12 krejcarů za rok. Farář bídny stav vysvětluje smrtí Jana Josefa hraběte Breunera, pražského arcibiskupa, který by prý býval školu zaopatřil.²⁵⁷ To dokazuje důležitou roli patronů a místní vrchnosti, kteří přispívali a starali se o zabezpečení škol;²⁵⁸ v Pacově ustanovil příspěvek kantorovi generál Myslík²⁵⁹, v Budislavě kantor „vrchnost dle své libosti vychovává v panském sejdle“²⁶⁰ a v Onšově patron (zároveň gruntovní vrchnost) ustanovoval kantora, literáty, kostelníky i zvoníky.²⁶¹ Většinou právo ustanovit i odvolat učitele drželo v rukou duchovenstvo, jelikož farní školy byly původem i určením církevním zařízením.²⁶²

Kantor poskytoval dětem základní vzdělání, tj. jednalo se o čtení, psaní, počítání a hudbu. S žáky také zajišťoval kostelní zpěv (např. při mších). Často byl i zvoníkem²⁶³ či si přivydělával jako varhaník. Samostatní varhaníci ve městech i na venkově byli ovšem

²⁵¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

²⁵² Martínek 1991, s. 4.

²⁵³ NA Praha, TK, spisy, kart. 832, inv. č. 2872.

²⁵⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 822, inv. č. 2808.

²⁵⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

²⁵⁶ V porovnání s koncem 18. století, kdy se příjem učitelů pohyboval okolo 60 až 70 zlatých; in: Zuber 2003, s. 17.

²⁵⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2866.

²⁵⁸ Martínek 1991, s. 4.

²⁵⁹ NA Praha, TK, inv. č. 2872, kart. 843. Zikmund Jan Myslík z Hyršova (1606–1666) byl úspěšným a proslulým generálem třicetileté války; i přes svůj nižší původ byl schopný se vypracovat ve sféře společenské, majetkové i církevní. Pacov se za jeho působení stal středobodem společenského života kraje okolo Tábora. Viz Fridrich 2015, s. 63, 66, 69.

²⁶⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2813.

²⁶¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 842, inv. č. 2868.

²⁶² Zuber 2003, s. 15.

²⁶³ Hejnic 1974, s. 55.

většinou lépe placeni než učitelé.²⁶⁴ Vzdělání vesnických kantorů bylo různé a je obtížně zmapovatelné; byla nutná znalost čtení, psaní, v jazykově smíšených oblastech ovládnutí češtiny i němčiny, a znalost alespoň některého hudebního nástroje.²⁶⁵ Ve městech byl obsah výuky rozsáhlejší, tj. čtení, psaní, počítání, hudba, katechismus, denní modlitby a účta k rodičům a k představeným.²⁶⁶ Na vzdělání kantora i na zájmu dohlížejícího duchovního závisela úroveň školy. Zvláště na venkově mohla škola vést spíše k hudební přípravě než ke gramotnosti.²⁶⁷

Učení však mohlo být chápáno jen jako doplňkové zaměstnání, vzhledem k tomu, že řada kantorů si musela kvůli nízké mzdě přivydělávat ještě jinými způsoby. Často ovládali nějaké řemeslo nebo byli rolníky. V létě, kdy děti do školy chodilo minimum, byly příjmy navíc důležité.²⁶⁸ Šebířovský kantor Václav Macháček s manželkou se tak museli živit fyzickou prací a kantor Jakub Hauser z Kamberku byl krejčím.²⁶⁹

Kantoři často pomáhali farářům s vybíráním desátků, zapisováním dlužníků²⁷⁰ a spolupůsobením při církevních obřadech (za které obdrželi třetinu štolových poplatků). Faráři mnohdy nedodržovali předpis, aby vedli zápisy v matrikách sami a nepřenechávali to na učitelích.²⁷¹

Obecně se dá říct, že školní budovy byly ve velmi špatném stavu, a to především na venkově – faráři v několika případech použili označení shnilá či mizerná.²⁷² Jednalo se často o desítky let staré dřevěné budovy, které se nejen zubem času rozpadaly, ale navíc představovaly riziko pro fary. Jelikož často stály v těsné blízkosti, mohla fara v případě požáru od dřevěné školy rychle vzplanout, na což upozorňoval i farář z Červené Řečice.²⁷³ Vybavení škol nijak komentováno není, jen v Pelhřimově se píše o starých židličkách.²⁷⁴ Povinnost stavět a udržovat školy ležela na obcích a vrchnosti²⁷⁵ a zpravidla odrážela bohatství či chudobu jednotlivých míst a jejich obyvatel. Zatímco pacovská obec

²⁶⁴ Zuber 2003, s. 16. Například na panství v Mladé Vožici měl varhaník ročně 35 zlatých, zatímco kantor František Hrdlička 30 zlatých, in: NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2859.

²⁶⁵ Hejnic 1974, s. 59.

²⁶⁶ Zuber 2003, s. 17.

²⁶⁷ Mikulec 2013, s. 232.

²⁶⁸ Hejnic 1974, s. 59.

²⁶⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 833, inv. č. 2839.

²⁷⁰ Hejnic 1974, s. 58.

²⁷¹ Zuber 2003 s. 21.

²⁷² Velmi špatný stav škol je zmiňován v Dolní Cerekvi, Mladé Vožici, Hořepníku, Věžné, Černovicích, Pelhřimově a Červené Řečici.

²⁷³ NA Praha, TK, spisy, kart. 826, inv. č. 2817.

²⁷⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

²⁷⁵ Zuber 2003, s. 17.

dávala spravit vše, co bylo potřeba,²⁷⁶ v Černovicích k žádným opravám nedocházelo.²⁷⁷ Škola ve Věžné byla prý koupena jen za 6 zlatých.²⁷⁸

Ve většině škol působil jen jeden učitel, ale v několika málo případech jich bylo více nebo měl pomocníky. V Pacově, Černovicích a Počátkách vypomáhal mládenec, který byl živ z kantorova příjmu.²⁷⁹ V již zmíněném Onšově byl kantor i spolukantor, i když neměli školní budovu, ve které by učili.²⁸⁰ V Pelhřimově působil kantor, subkantor i mládenec, podobně jako v Táboře.²⁸¹

Na mnoha místech, podobně jako v Onšově, sice působil kantor, chyběla však škola. Hoštický farář se v této souvislosti rozepsal o možnosti snadného vzniku školy – nabídl přestavbu jedné chalupy v blízkosti kostela na školu, z nákladu zádušních peněz. Kantorovi, kterého velmi potřebovali, by se na zkoušku dalo zádušní políčko.²⁸²

V 18. století existovala i neoficiální rovina školství, tj. pokoutné soukromé školy, kde mohli vyučovat řemeslníci bez většího vzdělání, chalupníci, ale i kaplani.²⁸³ V Borotíně i v Hodušíně na panství Jistebnice byli hospodští, kteří učili děti sami, jelikož při filiálních kostelích ani u kaplí školy nebyly.²⁸⁴ V některých případech se děti vzdělávaly právě tímto způsobem, aby nemusely zdolávat velké vzdálenosti z vesnic ke škole u farního kostela, a to zvláště v zimě.²⁸⁵ Je možné, že takových míst jako Borotín a Hodušín bylo mnohem více, a farář je pouze nezmiňuje. I v Lodhěřově u Jindřichova Hradce vyučovali děti sami sedláci. Farář uvádí, že k tomu nemají nic, kromě své zbožnosti, a že jim pomáhá, když za ním v dané věci přijdou.²⁸⁶

Protože tabely sloužily také jako daňová priznání, není možné z nich vyčíst žádné informace o dětech – jejich počty, docházku, původ, rozdíly mezi žáky ve městě a na venkově, průběh školního dne atd. Obecně však platilo, že farnost byla zároveň i školním okrskem.²⁸⁷ I přesnější informace o kantorech jsou pouze výsledkem zájmu a dobré vůle místního faráře, tj. co byl ochoten do tabel zapsat. V žádné z tabel z Táborska nebyla proti

²⁷⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

²⁷⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2815.

²⁷⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

²⁷⁹ Pacov viz NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872; Černovice viz NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2815; Počátky viz NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

²⁸⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 842, inv. č. 2868.

²⁸¹ Pelhřimov viz NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873; Tábor viz NA Praha, TK, spisy, kart. 848, inv. č. 2889.

²⁸² NA Praha, TK, spisy, kart. 840, inv. č. 2862.

²⁸³ Martínek 1991, s. 4.

²⁸⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 833, inv. č. 2838.

²⁸⁵ Martínek 1992, s. 8.

²⁸⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

²⁸⁷ Zuber 2003, s. 14.

kantorovi napsána výtka či stížnost, naopak se farář kantora zastává, např. v Bernarticích. Obyvatelé se zde zdráhali dávat kantorovi letník, ačkoliv na to měl podle zádušních knih právo, a vylouvali se, že ho nedávali nikdy. Na to farář konstatuje, že by to bylo záhodno, protože kantor „velikou musiku s troubou a bubny náležitě vyvádí“.²⁸⁸ Je možné, že šlo o nezáměr či nedbalost ze strany rodičů, pramenící z obecných názorů na význam a důležitost výuky. Je rovněž pravděpodobné, že určité chudší vrstvy obyvatel z velké části na vzdělání svých dětí rezignovaly.²⁸⁹ K úhradě výuky častokrát nezbývaly prostředky a děti byly kvůli robotním povinnostem častěji posílány za prací než do školy.²⁹⁰ Většinou ale poddaní poplatky odváděli, a např. v Miličíně kantor dostával od jistého poddaného ročně kopy peněz a šest sáhů dříví.²⁹¹

Stav a situace farních škol byly velmi pestré, stejně jako u platu kantorů bylo každé místo jedinečné.²⁹² Navíc není možné u příjmů postihnout vše vzhledem k proměnlivosti štol a naturálních příspěvků,²⁹³ o kterých farář často píše pouze přibližně.²⁹⁴ Těžko se také započítávají výdaje, které jsou zmiňovány jen výjimečně (např. že kantor v Chýnově zaplatí asi 11 zlatých za to, že mu sklídí obilí na půdu)²⁹⁵.

V této době stát o nižší školství nejevil zájem. K povznesení venkovských škol docházelo až od 30. let 18. století, a systematický rozvoj přinesly českému venkovskému školství až státní zásahy po r. 1773.²⁹⁶

²⁸⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 823, inv. č. 2810.

²⁸⁹ Martínek 1991, s. 8.

²⁹⁰ Hejnic 1974, s. 58.

²⁹¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856.

²⁹² Zuber 2003 s. 16.

²⁹³ Martínek 1991, s. 6.

²⁹⁴ Např. „něco málo posnopného“, „od funusu nějakaj krejcar“, „něco hub“, stravu od obce a vrchnosti nebo vejce od obyvatel na Velikonoce.

²⁹⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 830, inv. č. 2835.

²⁹⁶ Hejnic 1974, s. 59; Zuber 2003, s. 18.

6. Špitály

Raně novověké špitály sloužily většinou jako útočiště pro chudé, sociálně slabé, přestárlé či zdravotně handicapované.²⁹⁷ Až na výjimky fungovala většina špitálů spíše jako chudobince či starobince.²⁹⁸ Vstup do nich představoval určitý společenský úpadek, ale často býval pro řadu lidí i poslední možností. Navíc se tzv. špitálníkům, jak se jim obecně říkalo, ve většině případů dostalo ubytování, stravy, oděvu a také jisté zdravotní péče (v době předjosefinské byla ovšem její úroveň nízká).²⁹⁹

Mezi špitály panovaly velké rozdíly; jejich úroveň byla určena především jejich založením, tj. zda šlo o špitály městské či vrchnostenské. V některých případech ale zakladatele neznáme, špitály vznikly kvůli neúnosné sociální situaci v určitém místě. Městské špitály byly zakládány měšťany či samotným městem z potřeby města; mezi špitálníky byli přijímáni zchudlí měšťané či lidé ve službách města a rovněž ovdovělé osoby (především ženy). Mnozí si svůj pobyt předem koupili. Některé špitály byly velmi chudé, zvláště pokud byly udržovány jen z peněz dobrodinců. Naopak vrchnostenské špitály většinou disponovaly větším jměním, často dostaly bohaté nadání či fundace. Mnoho šlechticů vidělo v založení a podpoře špitálu možnost spásy po své smrti; proto také mezi hlavní povinnosti špitálníků náležely modlitby za své dobrodince a uctívání jejich památky. Mezi chovance ve vrchnostenských špitálech patřili např. vysloužilí panští služebníci či úředníci, nesloužily k zaopatření opravdové městské chudiny. U vrchnostenských špitálů také počet osob bývá většinou vyšší.³⁰⁰ Ne všechny vrchnostenské špitály byly ale dobře zaopatřené, třeba v Hořepníku byl panský špitál bez fundace, takže ubytoval chudé lidi, kteří by se do zámožnějších špitálů zřejmě nedostali.³⁰¹

Rozdíly mezi chudými a bohatými špitály spočívaly v šíři poskytované péče i v umístění a vzhledu budovy. Městské špitály se často nacházely za hradbami, na předměstích. Většina budov byla vystavěna přímo pro špitál. Prostory ovšem byly často zchátralé a hrozily zřícením,³⁰² takže zpustlé špitály nebyly vzácností, v r. 1713 se s nimi setkáváme v Nové Bystřici,³⁰³ Nadějkově a Chyškách³⁰⁴ a v Milevsku.³⁰⁵ V Horní Cerekvi farář

²⁹⁷ Mikulec 2013A, s. 179.

²⁹⁸ Smíšková 2001, s. 48.

²⁹⁹ Smíšková 2000, s. 75, 77, 87.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 77, 79, 81.

³⁰¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 836, inv. č. 2849.

³⁰² Smíšková 2000, s. 80.

³⁰³ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2865.

³⁰⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 839, inv. č. 2861.

³⁰⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 837, inv. č. 2855.

místní špitál snad ani nepovažoval za plnohodnotný, když uvedl, že „špitál nejní žádný mimo jednoho domku...“ Podle tabely ale tamním chudým (patrně celému špitálu) dávala vrchnost týdně 1 zlatý.³⁰⁶

Městské špitály v době baroka ustupovaly do pozadí, místo nich nabývaly na významu ty vrchnostenské;³⁰⁷ přesto se v této době na Táborsku setkáme s větším počtem městských špitálů. Takový špitál se nacházel např. v Pacově a byl fundován obcí. Nepochybnou roli však v jeho financování hrála i místní vrchnost – za předešlé vrchnosti³⁰⁸ dostávalo 12 špitálníchů jídlo i šaty; poté jejich počet klesl na 4 osoby, které dostávaly jen velmi špatnou stravu. Do řad chovanců byli navíc přijímáni lidé z okolních vesnic, a zabírali tak místa Pacovským, což bylo proti špitálnímu řádu a ustanovením.³⁰⁹ Podobná situace panovala i v Pelhřimově, kde vedle kostela stál zděný špitál. Osm chudých osob v něm dostávalo „více či méně“ velmi špatného jídla a oblečení nedostávali žádné. Měli jen pláště, které jim z milosrdenství zajistil před lety jistý dobrodinec. Lepší obživu jim zajišťovalo vybírání almužen po domech.³¹⁰ Almužny hrály v obživě špitálníchů významnou roli, většinou ale byly vybírány při farních kostelích. Mnohé špitální řády chovancům nedovolovaly opouštět špitál, leda na cestu do farního kostela a zpátky, právě proto, aby neobtěžovali ostatní obyvatele žebrotou. Za nedodržování řádu a povinností mohli být špitálníci určitým způsobem potrestáni.³¹¹ V tábořských tabelách ale máme i příklad špitálníchů v Miličíně, kde se špitál (vystavěný z kamene) nacházel na hřbitově. Farář Daniel T. Slawik uvádí, že jsou chovanci živi žebrotou, a v druhé miličínské tabele farář Benedict Prokop Lissety píše o almužnách. Špitál neměl fundaci ani žádné své užitky.³¹²

V mnoha špitálech patřilo mezi povinnosti chovanců žít zbožně v ústraní, kát se, modlit se (i za své dobrodince, zakladatele či za blaho města a všechny křesťanské duše), účastnit se různých pobožností a chodit ke svatému přijímání. Měli dodržovat již zmíněný špitální řád (denní režim) a mohli se i částečně podílet na chodu špitálu – ženy ohledně přípravy stravy, úklidu, praní prádla, muži sekáním dříví a dozorem na nočních

³⁰⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 828, inv. č. 2826.

³⁰⁷ Mikulec 2013A, s. 180.

³⁰⁸ Není jasné, o jaké době a o které vrchnosti farář píše – může mít na mysli Zikmunda Jana Myslíka z Hyršova nebo jeho manželku Johanu Eusebii Barboru hraběnku ze Žďáru, která se po jeho smrti v r. 1666 opět provdala a nadále řídila panství do r. 1709. Viz Fridrich 2015, s. 72–98.

³⁰⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

³¹⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

³¹¹ Smíšková 2000, s. 86, 87.

³¹² NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2856.

hlídkách.³¹³ Hlavní dozor nad špitálem drželi správci; k personálu pak mohly patřit i „špitální matka“ s děvečkou, které pečovaly o špitálníky, udržovaly čistotu a někde i vařily. Obě měly nárok na ubytování, stravu a v některých případech i na peněžní odměnu.³¹⁴ Personál je naznačen v táborské tabele, bohužel však zmínka o něm není nijak rozvedena,³¹⁵ a v Pelhřimově byl ve špitále úředník.³¹⁶

Městské a vrchnostenské špitály nebyly primárně církevními zřízeními, duchovní v nich však měli důležitou roli. Ve špitálech se objevovali pravidelně, někdy přejímali část materiální či zdravotní péče o špitálníky, místní faráři dbali na správný chod špitálu a samozřejmě jim poskytovali duchovní útěchu.³¹⁷ U špitálů se často nacházely špitální kostely (menší kostelíky či kaple), které měli k dispozici právě především špitálníci.³¹⁸ Například v Táboře byla r. 1718 postavena kaple sv. Alžběty, přiléhající ke špitálu (přístupná z půdy špitálu), přičemž táborský špitál byl jedním z nejstarších objektů historického jádra a byl součástí hospodářského zařízení (se stájemi, kůlnami, stodolami).³¹⁹ Vlastní kostel či kaple jsou naznačeny i u Pelhřimova, díky zmínce o nedostatečně vybaveném záduší.³²⁰

Kromě fundací, nadání a almužen tvořilo špitální majetek vlastnictví pozemků a luk, ze kterých bylo možné získat finanční užitek či naturálie za pronájem, nejčastěji obilí, seno, pivo, hrách, dříví atd. Správce mohl jmění špitálu postupně navyšovat díky každoročním 4–6% úrokům.³²¹ V Pacově špitál získával úrok ze sedmi gruntů,³²² v Počátkách ročně z úroků z polí pod 36 strychů vydělal špitál 12 zlatých. Rovněž disponoval šesti rybníčky, s ročním výnosem do 120 kop ryb. Počátecký špitál měl navíc od hraběte Šternberka (pána na Žirovnici a Počátkách) 1000 zlatých a od počáteckých měšťanů 600 zlatých.³²³ Ještě bohatší byl špitál v Bechyni, který díky vrchnosti disponoval částkou 6000 zlatých.³²⁴

Podobně jako v následující kapitole o bratrstvech se průměru vymykal Jindřichův Hradec s počtem 40 špitálníků.³²⁵ Místní špitál sv. Jana Křtitele byl založen r. 1564 katolíkem

³¹³ Smíšková 2000, s. 85.

³¹⁴ Smíšková 2000, s. 80.

³¹⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 848, inv. č. 2889.

³¹⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

³¹⁷ Mikulec 2013A, s. 180; Smíšková 2000, s. 79.

³¹⁸ Mikulec 2013A, s. 182.

³¹⁹ Jankovec 2010, s. 21, 28.

³²⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

³²¹ Smíšková 2000, s. 77, 79.

³²² NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

³²³ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

³²⁴ NA Praha, TK, spisy, kart. 822, inv. č. 2808.

³²⁵ NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

Jáchymem z Hradce přesunem dosavadního špitálu „Za rybníkem“ do prostor bývalého minoritského kláštera. Od svého počátku byl tedy držen vrchností, která se podílela na jeho správě. Činná v tomto ohledu byla i městská rada, z níž se vybírali špitální správci a úředníci. Jednalo se o bohatou instituci s vysokými fundacemi, nadáními i prosperujícím vlastním hospodářstvím.³²⁶ Almužny vybírali obyčejně kněží ze špitálního kostela při jarmarku.³²⁷ Jáchymem z Hradce bylo ustanoveno jmenování dvou správců;³²⁸ jedná se o obvyklý počet špitálních správců, z nichž jeden se zpravidla staral o úřední záležitosti, hospodářské zajištění, účty atd., druhý („špitální otec“) většinou ve špitále přímo bydlel, staral se o budovu, rozdělával mezi lidi příjmy, organizoval místní život a dohlížel na řádné plnění povinností špitálníků.³²⁹ Dohlížel také na špitální hospodářství, kuchyni, spižírny a maštale.³³⁰ Oba správci dostávali plat i naturální dávky.³³¹ V jindřichohradeckém špitále měl zajištěno ubytování rovněž kněz; v době jeho nepřítomnosti se povinností ujal místní farář či jeden z kaplanů. Hospodářství hradeckého špitálu se věnovali rychtář a rychtářka společně s čeledí, pacholky a pohůnky, kteří měli být podle původního ustanovení najímáni z řad poddaných ze špitálních zádušních vsí. Důležitou péči o špitálníky vykonávaly děvečky, které pomáhaly kuchařce v kuchyni, praly prádlo, topily, uklízely, vynášely nočníky atd.³³² Ve špitále panovaly docela dobré hygienické podmínky, dbalo se na čistotu prádla a povlečení a špitálníci jednou týdně dostávali čistou košili. Jáchym z Hradce dokonce nechal pro chovance postavit vytápěné lázně.³³³ S bohatými špitálními nadacemi je spjata i služba lékařů a lazebníků;³³⁴ do jindřichohradeckého špitálu docházel lazebníkův tovaryš se sluhou.³³⁵

Již zmíněný počet 40 špitálníků uvedený v tabele byl pravděpodobně rozdělen na 20 mužů a 20 žen. V zakládací listině je uvedeno, že nejprve mají být chudí přijímáni z města Jindřichova Hradce, a až poté z okolních panství, která se také podílela na zabezpečení špitálu.³³⁶ Ženy a muži spali obvykle v oddělených prostorách.³³⁷

³²⁶ Lovětínská 2017, s. 7, 77–79.

³²⁷ Roučka 1966, s. 58.

³²⁸ Lovětínská 2017, s. 62.

³²⁹ Smíšková 2000, s. 79, 80.

³³⁰ Lovětínská 2017, s. 66.

³³¹ Smíšková 2000, 79, 80.

³³² Lovětínská 2017, s. 68–70.

³³³ Tamtéž, s. 77.

³³⁴ Smíšková 2000, s. 80.

³³⁵ Lovětínská 2017, s. 75.

³³⁶ Tamtéž, s. 70, 71.

³³⁷ Smíšková 2000, s. 80.

Fungujících špitálů se na Táborsku nacházelo 10, počet špitálních se pohyboval od 3 do 12. Výjimku tvořil Jindřichův Hradec, v jehož špitále bylo pečováno o 40 lidí. Díky studii Jany Smíškové je možné porovnat tábořské špitály s litoměřickými, údaje o nichž byly rovněž vzaty z tabel z r. 1713. V porovnání s nimi byl počet špitálů na Táborsku o trochu nižší (na Litoměřicku jich bylo 14), rozdíl je ale spíše v počtu špitálních. Na Táborsku šlo o minimálně 93 lidí (u Hořepníku a Horní Cerekvi počty uvedeny nejsou). Pokud odečteme údaje z Jindřichova Hradce, zbude na ostatních 9 špitálů 53 lidí. Na Litoměřicku bylo špitálních minimálně 117, přičemž tamní špitály měly v průměru větší počet chovanců než na Táborsku (od 3 do 15).³³⁸ Jiří Mikulec stanovuje obvyklý počet osob na 6–30.³³⁹ Důvodem bylo patrně to, že Litoměřicko bylo bohatší oblastí.

Špitál	Počet špitálních	Špitál	Počet špitálních
Táborsko r. 1713		Litoměřicko r. 1713	
Bechyně	12 (6 mužů a 6 žen)	Benešov n. Ploučnicí	12
Horní Cerekvev	X	Bílina	15
Jindřichův Hradec	40	Bynovec	Zřizuje se
Jistebnice	8	Děčín	12
Hořepník	X	Kravaře	10
Miličín	3	Krásný les	7
Pacov	4 (kdysi 12)	Libochovice	6
Pelhřimov	8	Litoměřice	12
Počátky	6	Lovosice	7
Tábor	12	Stvolínky	6
		Teplice	12
		Ústí n. L. – za hradbami	7
		Ústí n. L. – uvnitř hradeb	3–4
		Úštěk	8

³³⁸ Smíšková 2000, s. 82.

³³⁹ Mikulec 2013A, s. 184.

10	Minimálně 93	14	Minimálně 117
-----------	---------------------	-----------	--------------------------

V r. 1787 v Táborském kraji nacházelo 10 špitálů a v nich 113 špitálních;³⁴⁰ v následujících šedesáti letech se tedy počty nijak výrazně neproměnily. Je jasné, že špitály nemohly zajistit a uspokojit všechny potřebné osoby.³⁴¹

³⁴⁰ Smíšková 2000, s. 87.

³⁴¹ Mikulec 2013A, s. 184.

7. Bratrstva a literátské kůry

V době vzniku tabel se nacházejí na početním vzestupu náboženská bratrstva a kůry, který začal ve druhé polovině 17. století,³⁴² a jehož největší vrchol nastal ve 20. až 40. letech 18. století. Tato sdružení se stala běžnou součástí barokního náboženského života ve městech i ve vesnických farnostech.³⁴³ Představovala nejorganizovanější a nejrozvinutější formu spoluúčasti obyvatelstva na církevním životě v raně novověké katolické společnosti.³⁴⁴ V tabelách na Táborsku jsou uvedeny údaje o 4 bratrstvech (Pacov, Pehlřimov, Bernartice, Budislav) a 6 literátských kůrech (Horní Cerekev, Jindřichův Hradec, Hořepník, Dolní Cerekev, Počátky a Tábor).

Literátské kůry (sdružení či bratrstva kostelních zpěváků) se v Čechách začaly rozvíjet především v 16. století. Jejich hlavním úkolem byl kostelní zpěv, většinou však bylo jejich působení širší – zastávaly různé společenské funkce, od pořádání honosných pohřbů přes charitativní činnosti až po dozor nad místní školou. V době pobělohorské se charakter literátských kůrů změnil, začaly se více přibližovat ostatním náboženským bratrstvům. Nakonec se některé kůry odlišovaly od ostatních bratrstev jen tím, že udržovaly kostelní zpěv.³⁴⁵ Nyní se více zaměřily na určitý kult, jejich členové se začali scházet u oltáře a účastnili se společných pobožností.³⁴⁶ Kůry se také často přetvořily v bratrstva úplně, a to buď transformací ze strany členů (či spíše faráře nebo vrchnosti) nebo spojením s novým či déle existujícím bratrstvem. Třeba ve škapulířových bratrstvech se častokrát „skrývaly“ starší literátské kůry. Všechna bratrstva pocházející z literátských kůrů i po své přeměně zajišťovala ve své farnosti kostelní zpěv.³⁴⁷

Hlavní pro přeměnu kůrů v plnoprávné bratrstvo byl získání papežského odpustkového privilegia (*Cum sicut accepimus*). Díky němu získal kůr titul s patrociniem daného světce (a možnost modlit se u svého oltáře), možnost slavit výroční pobožnosti a plnit funkci přípravy duší členů na posmrtný život.³⁴⁸ Organizování pohřbů a péče o záležitosti zádušního kultu patřily mezi nejdůležitější funkce pohřebních bratrstev. Bratrstva vyprovázela těla zemřelých členů při pohřbech, zakládala dušičkové oltáře, šířila informace o

³⁴² Mikulec 2000A, s. 5.

³⁴³ Mikulec 2013A, s. 143.

³⁴⁴ Mikulec 2013B, s. 187.

³⁴⁵ Mikulec 2000A, s. 15, 16, 17, 18.

³⁴⁶ Mikulec 2013B, s. 159.

³⁴⁷ Mikulec 2000A, s. 15–18.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 15.

zemřelých členech a provozovala kolektivní vzpomínkové rituály.³⁴⁹ Odpustkové privilegium znamenalo pro členy možnost výrazně si ulehčit pobyt v očistci; plnomocné odpustky získali v den vstupu, v okamžiku smrti a každý rok ve výroční den bratrstva.³⁵⁰ Pro barokní společnost to bylo velmi žádoucí, a stávalo se, že byl mezi členy přijat již zemřelý člověk (statuta bratrstev to ovšem musela dovolovat).³⁵¹ Obecně mohli být za členy přijati muži i ženy z rozličných společenských vrstev,³⁵² většina bratrstev byla lidem otevřena a jejich regule nebyly náročné.³⁵³

Častými bratrstvy se stala růžencová a škapulířová bratrstva, obě zasvěcená Panně Marii. Škapulířová bratrstva (zakládána především karmelitány) měla titulární slavnost 16. července o svátku Panny Marie Karmelské a růžencová (zakládána dominikány) první říjnovou nedělí.³⁵⁴ Členství znamenalo zvýšenou aktivitu v náboženském životě, šlo o společné pobožnosti a rituály i projevy osobní zbožnosti směřující ke kultu daného společenství (např. předepsané modlitby, úklony při vyslovení jména Ježíše nebo Marie, pokřizování se a úcta k posvěceným devocionáliím, tj. svatým obrázkům či předmětům symbolizujícím členství, škapulířům, růžencům, opaskům).³⁵⁵ Škapulíř či růženec sliboval členům úplné vyhnutí se očistci.³⁵⁶

Při františkánských a kapucínských klášterech vznikaly třetí řády (terciáři). Členům umožňovaly přimknutí se k řádu, intenzivní náboženský život a různé řádové výsady, na rozdíl od řeholníků ovšem nemuseli skládat slavné sliby.³⁵⁷ Běžná františkánská bratrstva byla zasvěcena většinou sv. Františkovi a šlo o tzv. opasková bratrstva.³⁵⁸ Zvláštním druhem byla bratrstva Nejsvětější Trojice spjatá s řádem trinitářů, která pořádala finanční sbírky pro vykupování křesťanských zajatců. Jedno takové působilo i v Horní Cerekvi,³⁵⁹ v tabele je však uveden jen literátský kůr.

Nejčastěji byla bratrstva zakládána pozemkovou vrchností (šlechtou či klášterem). Vrchnost často nově založená bratrstva obohatila o finanční obnos (fundaci), a navíc vyřešila nezbytné záležitosti ohledně vzniku, např. souhlas církevních úřadů či odpustkové

³⁴⁹ Malý 2010, s. 17.

³⁵⁰ Mikulec 2000A, s. 66.

³⁵¹ Malý 2010, s. 17.

³⁵² Mikulec 2000A, s. 9, 13.

³⁵³ Mañas 2010, s. 12.

³⁵⁴ Mikulec 2013B, s. 163 a Mañas 2010, s. 11.

³⁵⁵ Mikulec 2013A, s. 143.

³⁵⁶ Malý 2010, s. 19.

³⁵⁷ Mikulec 2013A, s. 145, 146.

³⁵⁸ Mikulec 2000A, s. 19.

³⁵⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 828, inv. č. 2826; Mikulec 2000A, s. 102.

privilegium z Říma. Kláštery mohly získaly souhlas představeného a šlechta zase poskytla stavby či přestavby kaplí, krypt či oltářů.³⁶⁰ Při založení bratrstva byla sepsána statuta, často schvalovaná až v Římě³⁶¹ – např. v Pelhřimově³⁶² a Pacově³⁶³ byla bratrstva potvrzena papežem Klementem XI. Větší bratrstva vydávala svá statuta i tiskem, stejně jako seznamy zemřelých členů.³⁶⁴

Většina bratrstev měla předsednictvo složené z laiků. Šlo o rektora, jednoho či několik vicerektorů, řadové členy předsednictva, pokladníka a sekretáře nebo písaře. Tyto funkce vykonávali lidé z vyšších společenských vrstev (např. v poddanských městech se formálně stal rektorem šlechtický majitel panství, v královských městech zasedali v předsednictvu šlechtici či erbovní měšťané).³⁶⁵

Od r. 1604 měla být všechna bratrstva podle konstituce papeže Klementa VIII. *Quicumque* pod vedením katolického kněze z dané farnosti. To znamenalo změnu hlavně pro kůry, pro které byl farář v předbělohorském utrakvistickém prostředí spíše partnerem než přímým nadřízeným.³⁶⁶ Tito duchovní správci bratrstev měli za úkol sloužit mše, vodit procesí a zajišťovat další případné náboženské činnosti a duchovní aktivity. Měli dohled nad laickým předsednictvem bratrstva, v záležitostech bratrstva se účastnili jednání s konzistoří. Mnozí vytvářeli různé texty pro členy, sepisovali výtahy z odpustkových privilegií či modliteb a bývali také autory (nebo spoluautory) regulí.³⁶⁷ Pod vedením kněze se členové scházeli v určitém kostele nebo u svého oltáře.³⁶⁸ Bratrstva mohla být buď součástí farní sítě (a sídlit u farního kostela, popř. u filiálního kostela či kaple a v ojedinělých případech i soukromých u kaplí), nebo klášterních kostelů, kaplí či poutních míst. Bratrstev sídlících při farách bylo ale více než u klášterů. Faráři společně s řeholním duchovenstvem sehráli při zakládání bratrstev významnou roli; navíc věděli, že jejich nadřízení vnímají zakládání a vedení bratrstev kladně.³⁶⁹ Proto je překvapivé, že navzdory této roli farářů v bratrstvech se jim v tabelách věnovali méně než např. špitálům a školám. Často se k dané rubrice vyjádřili jen jedním či dvěma slovy, nejčastěji „literátský“, „kůr literátův“ či „bratrstvo literátův“. Zdá se, že se faráři většinou nezmiňovali o

³⁶⁰ Mikulec 2000A, s. 26, 27.

³⁶¹ Zuber 2003, s. 301.

³⁶² NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

³⁶³ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

³⁶⁴ Zuber 2003, s. 301.

³⁶⁵ Mikulec 2013A, s. 143, 144.

³⁶⁶ Mikulec 2013B, s. 159.

³⁶⁷ Mikulec 2010, s. 136.

³⁶⁸ Mikulec 2000A, s. 9.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 27, 54.

bratrstvech, která měli na starosti řády a řádoví kněží. Například v Jindřichově Hradci farář nezmínil čtyři jezuitské mariánské družiny a františkánské opaskové bratrstvo,³⁷⁰ ale jen literátský kůr.³⁷¹ I tak se však ve většině případů blíže nepopisuje činnost uvedených kůrů či bratrstev, počet členů, předsednictvo atd. Nejspíše v době popularity bratrstva ani nebyl podrobný popis zapotřebí. Také se nedovíme nic přesnějšího o již zmíněném postupném „splývání“ bratrstev a kůrů; pod farářovým označením literátský kůr se z našeho úhlu pohledu může ukrývat sdružení, které bychom podle činnosti a znaků již nazvali spíše bratrstvem.

Jindřichův Hradec byl v 18. století prostředím na náboženská bratrstva velmi bohatým, a to především díky působení jezuitů. Místní literátský kůr existoval již v polovině 15. století a byl zasvěcen Neposkvrněnému početí Panny Marie, Utrpení Páně a Nejsvětější svátosti. V druhé polovině 17. století prošel mnohými změnami, díky kterým se svým charakterem a znaky velmi přiblížil jiným barokním bratrstvům. Odpustkové privilegium obdržel v r. 1655.³⁷² V průběhu 17. století vznikly v Jindřichově Hradci čtyři jezuitské mariánské družiny,³⁷³ a to v letech 1602 (jako jedna z mála ještě v předbělohorské době), 1625, 1639 a 1640. Družina z r. 1640 byla zasvěcena Útěku Panny Marie do Egypta a sv. Izidoru a určená venkovským poddaným (sv. Izidor je patronem sedláků), která na rozdíl od ostatních sídlila u sv. Alžběty na předměstí Zárybničí, a nikoliv u jezuitské koleje. Poté vzniklo františkánské opaskové bratrstvo a v 18. století františkánský třetí řád a ještě další bratrstvo Smrtných úzkostí Kristových u proboštského chrámu. Dohromady jde o 8 společenství.³⁷⁴ Nepochybně musela být při takovém počtu (navíc v jediné farnosti) mezi bratrstvy konkurence, která se mohla projevit např. při procesích; kvůli dočasnému obsazení veřejného prostoru během pohřebních průvodů či v době svátků bratrstva platila vyšší částky za umbely³⁷⁵ či sochy (patrně městu či vrchnosti). Částky investované do procesního vybavení často převyšovaly náklady na běžnou liturgickou výbavu.³⁷⁶ Od 20. let 17. století pořádaly latinské sodality jezuitů v Jindřichově Hradci o Velikonocích flagelantská procesí, jehož účastníci se při průvodu za účelem pokání kajičně bičovali.³⁷⁷

³⁷⁰ Mikulec 2001, s. 41.

³⁷¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

³⁷² Mikulec 2001, s. 40–44.

³⁷³ Jezuitské sodality sdružovaly kromě studentů také další intelektuály. Od ostatních bratrstev se lišily přísným řádem a organizovaností, důrazem na disciplínu a snahou členy co nejvíce zapojit do šíření katolické víry. Viz Mikulec 2000A, s. 76; Mikulec 2001, s. 46.

³⁷⁴ Mikulec 2001, s. 41, 42.

³⁷⁵ Procesní kříž opatřený specifickým pláštěm ve tvaru deštníku, který byl jako ústřední insignie bratrstva nesena v čele pohřebního průvodu či o významnějších svátcích. Viz Orlita 2010, s. 35.

³⁷⁶ Orlita 2010, s. 35.

³⁷⁷ Mikulec 2001, s. 46.

Díky bohatství a velikosti Jindřichova Hradce se dá předpokládat, že se místní bratrstva řadila k těm bohatším, početnějším a prestižnějším; jiná bratrstva z Táborska se s nimi nemohou rovnat. Společenská prestiž závisela mj. na přítomnosti příslušníků vyšších společenských vrstev (šlechty, měšťanských elit či vyššího kléru) či dobrého zázemí, např. u významného kláštera.³⁷⁸ Bohatší bratrstva si mohla dovolit zakázky na výrobu svých oltářů. S oltáři se setkáváme především u mariánských kongregací při jezuitských kolejích; mnohé oltáře mariánských družin byly instalovány v oratořích, mimo vlastní chrámový prostor. Z těchto oltářů přežila josefinské rušení bratrstev častokrát pouze malířská či sochařská výzdoba, nejčastěji oltářní obrazy shodující se s patrociniem konkrétního bratrstva.³⁷⁹

Do vlastnictví bratrstev patřil často rozsáhlý liturgický mobiliář, uváděný v bratrských inventářích. Z kněžských bohoslužebných rouch disponovala bratrstva výbavou běžnou pro každodenní liturgii, liturgickými nádobami či rouchy, šlo o bratrské uniformy a bohoslužebné ornáty, štóly, pluviály, alby, rochety, kasule. Štóly byly nejčastěji ze sametu, damašku či hedvábí, ke zdobení se užívaly zlaté či stříbrné nitě a prýmky. Hodnota jednotlivých výbav se podle Zdeňka Orlity na Moravě pohybovala mezi 10 až 60 zlatými, podle kvality a množství. Důležitým majetkem byla bratrská matrika, jako symbol jednoty mezi živými a mrtvými členy. Jako významné insignie byly matriky využívány v procesích, kde kromě křížů také nemohly chybět korouhve a nebesa kryjící kněze nesoucího Nejsvětější svátost. V průvodech se využívaly rovněž sochy, nejčastěji Madony. Zejména růžencové konfraternity při dominikánských konventech se mohly pyšnit nákladným šatstvem, do kterého byly sochy Panny Marie oblékány. V rámci pohřebních průvodů byly potřeba funerálie a rekvizity, např. ruční plechové svícny s malovanými motivy (fakule), pohřební pokrov kryjící rakve či pochodně.³⁸⁰ Je však jasné, že veškerou tuto výbavu si mohla dovolit jen dost movitá bratrstva, existovala však i společenství naprosto chudá. Nejbohatší bratrstva byla ta, která existovala již od středověku.³⁸¹ Jindřichohradecký literární kůr disponoval v r. 1713 peněžním obnosem ve výši 600 zlatých,³⁸² ve většině případů však měly kůry a bratrstva jen malou hotovost a svůj provoz financovaly z úroků z půjček či pronajatých pozemků.³⁸³ Určité příjmy také mohly obdržet

³⁷⁸ Mikulec 2013A, s. 144.

³⁷⁹ Orlita 2010, s. 32, 33.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 29, 34–38.

³⁸¹ Mikulec 2000A, s. 116.

³⁸² NA Praha, TK, spisy, kart. 831, inv. č. 2837.

³⁸³ Mañas 2010, s. 12.

z ofěr, členských příspěvků, darů a odkazů zemřelých členů. Menší obnos získávaly i z pořádání pohřbů.

Nákladný mobiliář byl pro bratrskou pokladnu mnohem větší zátěží než pravidelné výdaje. Těmi mohly být platy, např. služebníkovu bratrstva, ve větších městech hudebníkům, zvoníkovi, kantorovi, varhaníkovi, za nošení praporců a korouhviček, za praní prádla, za mešní víno, vedení účtů atd. Platilo se nejspíše i duchovnímu správci za sloužení mše. Největší suma však připadla na svíčky, kterých se při pohřbech, bohoslužbách i slavnostech spotřebovalo velké množství.³⁸⁴

Až na ves Budislav byly všechny bratrstva a kůry označovány v tabelách jako města či (v méně případech) městyse. Místní růžencové bratrstvo si ale nevedlo vůbec špatně, za rok přišlo ke 30 zlatým z ofěr a slavností, za prodej růženců a bratrských knížek³⁸⁵ si vydělalo 5 zlatých a od kostela dostávalo ročně dalších 5 zlatých.³⁸⁶ Oproti tomu literátský kůr v městě Hořepníku měl jen pole a z peněz ročně 3 zlaté a 3 krejcare³⁸⁷ a bratrstvo v městyse Bernartice bylo živo jen z ofěry.³⁸⁸ Literátský kůr v Počátkách (vedle Jindřichova Hradce nejlidnatějším městě ve zkoumané oblasti) měl k dispozici rybníček a na svíce si „sami nahledají“.³⁸⁹

V pacovské tabele máme naopak informaci o zániku bratrstva. Kvůli nedostatku financí bylo v r. 1708 v Pacově zrušeno bratrstvo sv. Barbory.³⁹⁰ Hlavní příčinou bylo, že bratrstvo nemělo žádného fundátora a nemohlo tak platit všechny náklady, tudíž bylo vrchností rozpuštěno.³⁹¹ Zdá se, že tak, jako mohla vrchnost zakládat či spoluzakládat bratrstva na svých panstvích, mohla je i zrušit.³⁹² V Pacově došlo ke shodě zasvěcení bratrstva a kaple, ve kterém figuruje (kaple sv. Barbory).³⁹³ Tuto kapli nechala postavit hraběnka Johana Eusebie Barbora ze Žďáru, vdova po pacovském pánu Zikmundovi Janu Myslíkovi z Hyršova. V r. 1681 nechala zvětšit původní hřbitovní kapli pro ostatky obětí

³⁸⁴ Mikulec 2000A, s. 120–123.

³⁸⁵ Budislavské bratrstvo se bude úspěšně rozvíjet i v dalších desetiletích, důkazem může být např. tisk z r. 1750 o Panně Marii Budislavské od Bartoloměje A. Hlavy *Winařka Nebeská Marya Panna Budislavská, která W Roku 1717. w Chrámu Páně Budislavském pod Titulem na Nebewzetj gegjho / Winicy Welleslawného Arcy=Bratrstwa Růženeckého založila, Do nj Winný Kmen Neyswětěgssý Růženec wsstjčila, ...*

³⁸⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 824, inv. č. 2813.

³⁸⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 836, inv. č. 2849.

³⁸⁸ NA Praha, TK, spisy, kart. 823, inv. č. 2810.

³⁸⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

³⁹⁰ V r. 1708 také pacovské panství přešlo do rukou bosých karmelitánů, jejichž klášter nechal v Pacově založit Zikmund Jan Myslík z Hyršova. Neměl mužského dědice, panství jim proto odkázal. Karmelitáni se ho ale definitivně ujali až po smrti hraběnky r. 1709. Viz Fridrich 2015, s. 98; Mašek, 2008 s. 667, 668.

³⁹¹ NA Praha, TK, spisy, kart. 843, inv. č. 2872.

³⁹² Mikulec 2000B, s. 345, 346.

³⁹³ Mikulec 2000A, s. 37.

moru z r. 1680, a v r. 1682 jí věnovala nový zvon. Zasvěcení³⁹⁴ vhodně korespondovalo s jejím jménem.³⁹⁵

Třetina všech bratrstev v Čechách byla zasvěcena světcům; mezi nejčastější patrony patřila právě sv. Barbora a sv. Josef,³⁹⁶ jehož bratrstvo se nacházelo v Pelhřimově.³⁹⁷ U literátských kůrů zasvěcení v tabelách uvedeno nebývá, jen v případě města Tábora,³⁹⁸ kde působil literátský kůr sv. Michala.³⁹⁹ V Bernarticích u kostela sv. Martina bylo bratrstvo zasvěcené sv. Rodině („pod titulem Ježíše, Marie, Josefa“).⁴⁰⁰ Při zasvěcování docházelo i k spojování několika kultů světců najednou, ve snaze získat co nejvíce přímluvců.⁴⁰¹ Nejčastějším zasvěcením ovšem bylo Panně Marii – jejímu kultu byla zasvěcena téměř polovina všech bratrstev v Čechách, největšími skupinami mariánských bratrstev byla již zmíněná bratrstva škapulířová a růžencová.⁴⁰² V tabele Nové Bystřice je uvedeno růžencové i škapulířové bratrstvo.⁴⁰³ V r. 1626 byl u tohoto města obnoven paulánský klášter (na místě opuštěného kláštera sv. Trojice), u kterého bylo v listopadu r. 1660 založeno růžencové bratrstvo. Jeho členové pořádaly flagelantská procesí, při nichž někteří nesli na ramenou těžké dřevěné kříže, jiní si na cestu do kláštera nechali přivázat rozepjaté ruce k břevnu. Další si zahalovali hlavu kápěmi se dvěma otvory pro oči a mrskali se na holá záda. V čele průvodu byla nesena socha Panny Marie.⁴⁰⁴

V době soupisu tabel aktivně vznikaly další bratrstva i literární kůry. Ve městě Mladé Vožici bylo bratrstvo se zasvěcením Navštívení rodičky založeno v době mezi vytvořením první tabely a její opravou po r. 1717,⁴⁰⁵ farář už čekal jen na schválení od pražské

³⁹⁴ Zasvěcení kostelů a kaplí na zkoumaném území bylo pestré a různorodé, ovšem mezi nejčastější patřila patrocinia sv. Jana Křtitele, sv. Bartoloměje, sv. Martina, sv. Václava, sv. Petra a Pavla nebo sv. Jakuba (která byla typická hlavně pro období 12.–14. století – viz Boháč 1994, s. 166–171). Četná byla také různá zasvěcení trinitární. Největší skupinu však tvořila zasvěcení Panně Marii (Narození, Nanebevzetí, Zvěstování...). V drtivé většině případů se do dnešní doby zasvěcení nezměnila. Zajímavostí je zasvěcení sv. Ottonovi v Deštné, jediné takové zasvěcení v Čechách. Viz NA Praha, TK, spisy, kart. 825, inv. č. 2816.

³⁹⁵ Fridrich 2015, s. 73.

³⁹⁶ Mikulec 2000A, s. 32.

³⁹⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 844, inv. č. 2873.

³⁹⁸ U bratrstva sv. Michala v Táboře existovaly dvě třídy členů, „literáti bratrství sv. Michala“ (zpívající členové) a „bratři a sestry bratrství sv. Michala“ (ostatní členové). Jeden člověk mohl, ale nemusel být členem obou částí. Viz Mikulec 2000A, s. 18.

³⁹⁹ NA Praha, TK, spisy, kart. 848, inv. č. 2889.

⁴⁰⁰ NA Praha, TK, spisy, kart. 823, inv. č. 2810.

⁴⁰¹ Zuber 2003, s. 301.

⁴⁰² Mikulec 2000A, s. 32.

⁴⁰³ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2865.

⁴⁰⁴ Krásl 1886, s. 327, 328.

⁴⁰⁵ Tabely nejsou datované, vycházela jsem z údajů mladovožické matriky, kde je farář a autor pozdější tabely Paulus Klastersky uváděn od r. 1717. Jeho předchůce a autor první tabely, Franciscus Augustus May je uváděn mezi lety 1713 a 1717. Viz Matrika Mladé Vožice, SOA v Třeboni – oddělení Třeboň, Sběrka

konzistoře.⁴⁰⁶ Podobně v Dolní Cerekvi byl nově založen literátský kůr, který čekal na potvrzení. V r. 1722 byl dle přípisku vizitační komise již potvrzen.⁴⁰⁷

matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952), inv. č. 3465, matriční kniha římskokatolické církve N 1685–1733, snímek č. 137; <https://digi.ceskearchivy.cz/5630/137> (naposledy zobrazeno 7. 4. 2022).

⁴⁰⁶ NA Praha, TK, spisy, kart. 838, inv. č. 2859.

⁴⁰⁷ NA Praha, TK, spisy, kart. 841, inv. č. 2866.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo poznání podoby farností a stavu farní správy na Táborsku na základě duchovních příznávacích tabel, zasílaných od roku 1713 do rektifikační kanceláře v Praze za účelem vytvoření nového katastru. Ze spisů fondu Tereziánského katastru i z fondu Archivu pražského arcibiskupství bylo pro tuto oblast dohromady zkoumáno 53 farností, ke kterým se dochovalo 68 českých i německých duchovních příznávacích tabel.

Dá se říci, že informace z nich potvrzují dosavadní poznatky literatury, která se tímto tématem zabývá, tj. že ke zlepšování stavu farní správy docházelo velmi pozvolna, ačkoli se v době sepsání tabel na počátku 18. století počet vysvěcených kněží zvyšoval. Získaný přehled o stavu farností se příliš neliší od informací, které uvádí P. Stuchlá ve své práci k nedalekému prachatickému vikariátu, s několika menšími regionálními odlišnostmi, například co se týče rybníků a dávek ryb pro faráře, oboje bylo četnější na Táborsku než v jiných částech Čech s výjimkou Třebońska. Naopak v prachatickém vikariátu v rozlehlých příhraničních farnostech existovaly větší vzdálenosti mezi kostely a vesnicemi. Prakticky identický jak na Prachaticku, tak na Táborsku byl třeba výnos z železných krav (v rozmezí 5–17 krejcarů) a také výše fundací ve městech; podobný je také (většinou nedobrý) stav farních budov.

Na jednoho kněze v této době v oblasti Táborska připadalo v průměru 1485 farníků ve věku nad dvanáct let, což se v podstatě rovnalo průměru v Čechách (1482). Stuchlá ve své práci uvádí, že pro prachatický vikariát představoval průměr 2106 duší (bez započítání pomocného duchovenstva). Na druhou stranu měli faráři na Táborsku na starosti větší počet vesnic, ve farnosti Jistebnice se toto číslo vyšplhalo až na 45; v prachatickém vikariátu dosáhl nejvyšší počet vesnic ve farnosti čísla 13.⁴⁰⁸ Na Táborsku tedy existovaly spíše malé, chudší farnosti (spíše na venkově) s přibližně pěti sty farníky nad dvanáct let a farnosti v okolí menších měst s cca 1500 dušemi nad dvanáct let. Oproti nim stálo několik lidnatých a bohatých městských farností, mezi kterými vyniká především Jindřichův Hradec (4484 duší), ale také Počátky (3687), Tábor (v r. 1717 3552), Nová Bystřice (2923), Jistebnice (2900) či Chýnov (3029). Tato čísla se ale stále nemohou rovnat s údaji, které zachytil E. Maur v jiných částech Čech, především na severu a severovýchodě (s farnostmi nad čtyři, pět i šest tisíc duší, maximum představuje Bzí u Turnova s počtem

⁴⁰⁸ Stuchlá 2004, s. 34–36.

7141 duší). V této době zde probíhal rychlý demografický vzestup, vázaný na protoindustrializaci (hl. plátenictví).⁴⁰⁹ Oblast Táborska takovým vývojem neprocházela, jednalo se především o zemědělskou oblast, navíc v ne příliš přílivových podmínkách. Menší počet farníků než v jiných částech Čech ale neznamenal, že by měl farář práci usnadněnou, stále se jedná o relativně velká čísla, protože většina farářů, kromě bohatších měst (Jindřichův Hradec, Počátky), neměla k ruce pomocné kaplany, patrně kvůli nedostatku financí či samotných kněží. Co se týče zabezpečení fary a záduší, jednalo se o chudší region – sami faráři se ohledně vybírání štol a jiných akcidenčních platů zmiňovali o velké chudobě obyvatelstva; výše štol na Táborsku byla dokonce v průměru asi dvakrát menší než v prachatickém vikariátu, nacházejícím se v chudém a hornatém kraji. Neutěšenou situaci naznačoval také samotný popis stavu farních a školních budov, opotřebovaného liturgického náčiní, ale například i špitálů – počty míst ve špitálech i počty samotných špitálů (v drtivé většině městských) mohly uspokojit jen velmi malé procento obyvatel. Jen v bohatších městech se setkáváme s opravdu štědrými, zbožnými fundacemi farářů, záduší, špitálů a bratrstev.

Kontrast mezi městy a venkovem se projevoval i v rozsahu farářova hospodářství a výši jeho stálých příjmů (desátků, piva, naturálií...). Jak se ukázalo, kromě malého finančního i hospodářského zabezpečení bylo pro faráře rovněž problémem cestování po jejich farnosti za farníky. To bylo nepochybně fyzicky i časově velmi vyčerpávající, zvláště neměl-li farář žádného pomocníka nebo byla-li farnost více rozlehlá anebo se v ní nacházel větší počet vesnic s farníky, které musel obstarat. Bohoslužby a katecheze, zvláště ve filiálních kostelích a kaplích, proto nebyly příliš časté; jistou pomoc nabízeli faráři pomocní kaplani či snad řeholníci, o kterých se však faráři v tabelách nezmiňují. Malý počet pomocných duchovních může poukazovat na již zmíněný nedostatek finančních prostředků.

Podle záznamů byla téměř u každého farního kostela škola či alespoň některý z farníků, který byl schopen a ochoten učit děti. Kantoři na venkově si často za rok vydělali sotva pár zlatých, měli proto i jiný zdroj obživy. Na mnohých místech výuku převzali tamní řeholníci.

Z tabel se dozvídáme údaje o stavu farnosti, jejím materiálním zabezpečení, existenci škol, špitálů a náboženských bratrstev, chybí však bližší údaje o osobě faráře, což samozřejmě vyplývá již z povahy samotného pramene. Jejich mnohdy nelehký život pomáhají

⁴⁰⁹ Maur 1993, s. 168.

trochu poodhalit stížnosti na farníky či vrchnost, které faráři v některých případech do tabel připsali. Unikátní v tomto ohledu byla tabela z roku 1734 pacovského faráře Václava Josefa Skokánka. Tato tabela patří k nejobsáhlejší; farář se v jednotlivých rubrikách rozepisoval dopodrobna, navíc využil každé příležitosti stěžovat si na místní vrchnost. O jeho sporech s vrchností bylo rovněž pojednáno ve studii *Příliš „živá“ voda a spor pacovského faráře s majiteli statku Kámen a právo k ní* od Lenky Martínkové (Brno 2015).

Kvalita a množství získaných údajů z tabel tak často závisí na ochotě pisatele odhalit více, než bylo nezbytně nutné pro účely zdanění; v takových případech se pak může jednat o poměrně bohaté zdroje zajímavých informací o životě faráře a jeho oveček. Jedná se rovněž o cenné poznatky k dějinám jednotlivých obcí a farností. Zajímavým předmětem dalšího bádání by pak mohlo být porovnání finanční a jiné podpory stejného patrona či vrchnosti vůči několika farnostem, ať už v rámci jednoho či více panství.

Seznam použitých zkratk

APA – Archiv pražského arcibiskupství

Inv. č. – inventární číslo

Kart. – karton

NA Praha – Národní archiv v Praze

Sign. – signatura

SOA – Státní okresní archiv

TK – tereziánský katastr

Seznam literatury

Nevydané prameny

NA Praha, TK, spisy

NA Praha, APA I., Duchovní priznávací tabely z r. 1713, inv. č. 1383, sign. B 14/23 (Bechyňsko, vikariát Jindřichův Hradec)

NA Praha, APA I., Duchovní priznávací tabely z r. 1713, inv. č. 1384, sign. B 14/24 (Bechyňsko, vikariát Miličín)

Matrika Mladé Vožice, SOA v Třeboni – oddělení Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952), inv. č. 3465, matriční kniha římskokatolické církve N 1685–1733, snímek č. 137; <https://digi.ceskearchivy.cz/5630/137> (poslední návštěva 7. 4. 2022).

Vydané prameny

CHALUPA–LIŠKOVÁ–NUHLÍČEK–RAJTORAL, 1964

Aleš Chalupa, Marie Lišková, Josef Nuhlíček, František Rajtoral, *Tereziánský katastr český. Sv. 1, Rustikál (kraje A-CH)*, Praha 1964.

Sekundární literatura

BOHÁČ 1993

Zdeněk Boháč, *Vývoj diecézní organizace českých zemí*, in: *Traditio et cultus, miscelanea historica bohemia: Miloslao Vlk, archiepiscopo Pragensi, ab eius collegis amicisque*, Praha 1993.

BOHÁČ 1994

Zdeněk Boháč, *Patrocinia v Čechách v době předhusitské a barokní*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1944*, Praha 1994.

BOROVSKÝ–CHOCHOLÁČ–PUMPR 2007

Tomáš Borovský, Bronislav Chocholáč, Pavel Pumpr, *Peníze nervem společnosti: K finančním poměrům na Moravě od poloviny 14. do počátku 17. století*, Brno 2007

ČORNEJOVÁ – KAŠE – MIKULEC – VLNAS 2008

Ivana Čornejová, Jiří Kaše, Jiří Mikulec, Vít Vlnas, *Velké dějiny zemí koruny české, sv. VIII*, Praha 2008.

ČORNEJOVÁ–KASPER–KASPEROVÁ 2020

Ivana Čornejová, Tomáš Kasper, Dana Kasperová, *Velké dějiny zemí koruny české. Školství a vzdělanost*, Praha 2020.

DIBELKA–ŠIMÁNEK 2017

Jaroslav Dibelka, Jan Šimánek, *Krádeže v jihočeských kostelích na sklonku 17. a v první polovině 18. století*, in: *Opera Historica*, roč. 18, č. 1, České Budějovice 2017.

DOHNAL 2003

Martin Dohnal, *Historická kulturní krajina v novověku: Vývoj vsi a pluziny v Borovanech u Bechyně*, Praha 2003.

FRIDRICH 2015

Hynek Fridrich, *Poslední z rodu: Johana Eusebie Barbora říšská hraběnka ze Žďáru, provdaná Mysliková z Hyršova a následně z Caretto-Millesimo (po 1630–1709)*, in: *Paginae Historiae*, Sborník národního archivu 23/1, Praha 2015.

GRULICH 2007

Josef Grulich, *Demografický vývoj jižních Čech v 17. a 18. století*, in: *Demografie*, revue pro výzkum populačního vývoje, roč. 49, č. 4, 2007.

HEJNIC 1974

Josef Hejnic, *Jihočeské školství v 15.–18. století*, in: *Jihočeský sborník historický* sv. 43, č. 2-4, České Budějovice 1974.

JANÁK – HLEDÍKOVÁ 1989

Jan Janák, Zdeňka Hledíková, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.

JANKOVEC 2010

Otakar Jankovec, *Táborské špitály a nemocnice*, Tábor 2010.

KADLEC 1994

Jaroslav Kadlec, *Rekatolizace v Čechách*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1944*, Praha 1994.

KOKOŠKOVÁ 1989

Zdeňka Kokošková, *K problematice nižšího světského kléru v období upevňování výsledků násilné rekatolizace*, in: *Sborník prací členů SSM Státního ústředního archivu v Praze II/1*, Praha 1989.

KOKOŠKOVÁ–RYANTOVÁ 1994

Zdeňka Kokošková, Marie Ryantová, *Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru ve druhé polovině 17. a prvních desetiletích 18. století*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1944*, Praha 1994.

KRÁSL 1886

František Krásl, *Arnošt hrabě Harrach: kardinál sv. církve římské a kníže, arcibiskup pražský: Historickokritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623–1667*, Praha 1886.

KRČILOVÁ 2020

Irena Krčilová, *Duchovní správa v Pacově a její hmotné zabezpečení v letech 1620–1734*, in: *Vlastivědný sborník Pelhřimovska 26/2020*, Pelhřimov 2020.

LOVĚTÍNSKÁ 2017

Ivana Lovětínská, *Historie špitálu u sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci v raném novověku*, diplomová práce, Jihočeská univerzita, České Budějovice 2017, cit. dle

https://theses.cz/id/wtxf3m/Diplomova_prace_Ivana_Lovetinska.pdf?info (poslední návštěva 9. 4. 2022).

MALÝ 2010

Tomáš Malý, *Náboženská bratrstva a umírání v 17. a 18. století*, in: Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy, Olomouc 2010.

MAŇAS 2010

Vladimír Mañas, *K osudům náboženských bratrstev olomoucké diecéze v raném novověku*, in: Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy, Olomouc 2010.

MARTÍNEK 1991

Zdeněk Martínek, *Triviální školy v okolí Pelhřimova na konci 18. století*, in: Vlastivědný sborník Pelhřimovska 2/1991, Pelhřimov 1991.

MARTÍNKOVÁ 2005

Lenka Martínková, *Archivy far a vikariátů na Pelhřimovsku*, in: Archivní časopis, roč. 2005 (55), Praha 2005.

MAŠEK 2008

Petr Mašek, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Díl I., A–M, Praha 2008.

MAUR 1993

Eduard Maur, *Problémy farní organizace pobělohorských Čech*, in: Traditio et cultus, miscelanea historica bohemia: Miloslav Vlček, archiepiscopo Pragensi, ab eius collegis amicisque, Praha 1993.

MIKULEC 2000A

Jiří Mikulec, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.

MIKULEC 2000B

Jiří Mikulec, *Barokní náboženská bratrstva, šlechta a slavnosti*, in: Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, České Budějovice 2000.

MIKULEC 2001

Jiří Mikulec, *Mariánské družiny v Jindřichově Hradci za Michnových časů*, in: Hudební věda = Musicology = Musikwissenschaft, roč. 38, č. 1–2, Praha 2001.

MIKULEC 2010

Jiří Mikulec, *O paměti farního kléru. Barokní konfraternity v testamentech duchovenstva*, in: Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis. Příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy, roč. 50, č. 1, Praha 2010.

MIKULEC 2013A

Jiří Mikulec, *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013.

MIKULEC 2013B

Jiří Mikulec, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.

MIKULEC 2016

Jiří Mikulec, *České země v letech 1620–1705, Od velké války k dlouhému míru*, Praha 2016.

ORLITA 2010

Zdeněk Orlita, *Liturgický mobiliář náboženských bratrstev a jeho osudy v době josefínských církevních reforem*, in: *Zbožných duší úl. Náboženská bratrstva v kultuře raněnovověké Moravy*, Olomouc 2010.

PÁNEK – TŮMA 2018

Jaroslav Pánek, Oldřich Tůma a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2018.

PEKAŘ 1915

Josef Pekař, *České katastry 1654–1789, se zvláštním zřetelem k dějinám hospodářským a ústavním*, Praha 1915.

PUMPR 2020

Pavel Pumpr, *Nižší klérus na Moravě v 18. století. Mezi stavem a profesí. Kariéry a sociálně-majetkové poměry kněží olomoucké diecéze v letech 1741–1783*, Brno 2020.

ROUČKA 1966

Bohuslav Roučka, *Špitály, jejich majetek, správa a postavení v daňovém systému českého feudalismu*, in: *Právněhistorické studie sv. 12*, Praha 1966.

SMÍŠKOVÁ 2000

Jana Smíšková, *O špitálech osmnáctého století na Litoměřicku*, in: *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis Společnosti přátel starožitností*, roč. 38, č. 2, Praha 2000.

SMÍŠKOVÁ 2001

Jana Smíšková, *Zakládací instrukce a řády vrchnostenských špitálů v 18. století v Čechách*, in: *Dějiny věd a techniky*, roč. 34, č. 1, Praha 2001.

STUHLÁ 2004

Pavla Stuchlá, *Prachatický vikariát 1676–1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

STUHLÁ 2005

Pavla Stuchlá, *Katolická duchovní správa na Prácheňsku na přelomu 17. a 18. století*, in: *Ondřej František Jakub de Waldt (1683–1752) a jeho doba*, Dobruška 2005.

ZUBER 1987

Rudolf Zuber, *Osudy moravské církve v 18. století, 1695–1777*, Brno 1987.

ZUBER 2003

Rudolf Zuber, *Osudy moravské církve v 18. století, II. díl*, Praha 2003.

Přílohy

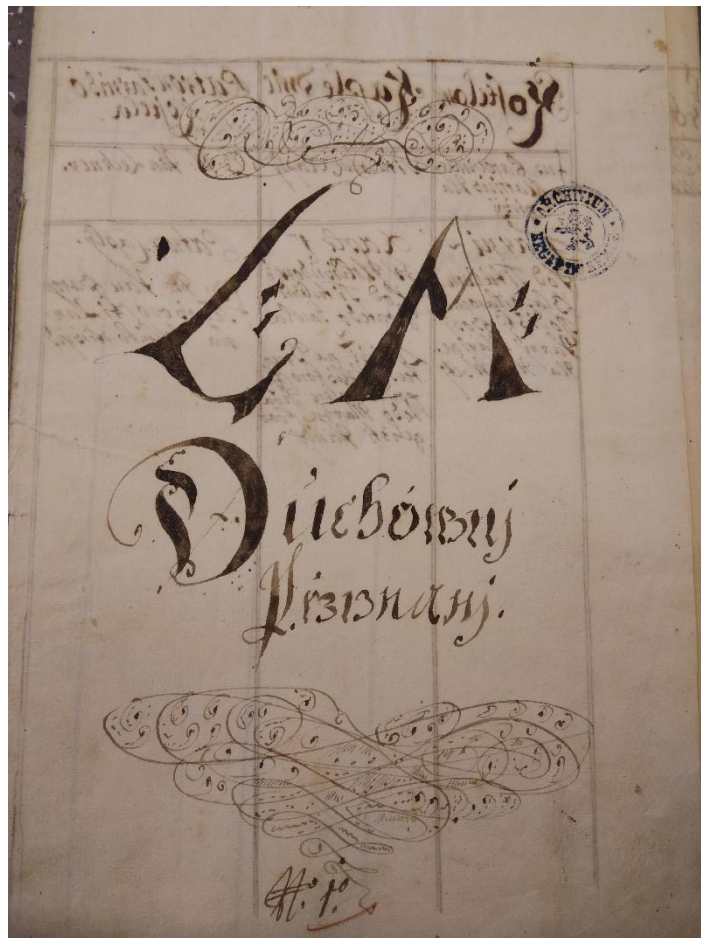
Seznam příloh:

1. Rozpité a skrz list prosakující písmo z počátečné tabely, rubriky dobytek a nadání na gruntech.
2. Ukázka úvodního listu tabely z Neustupova
3. Přehled farností na Táborsku v r. 1713
4. Dnešní českobudějovická diecéze s vyznačenými farními kostely Táborského kraje

Příloha č. 1: Rozpité a skrz list prosakující písmo z počátečné tabely, rubriky dobytek a nadání na gruntech. In: NA Praha, TK, spisy, kart. 845, inv. č. 2875.

Příloha č. 2: Ukázka úvodního listu tabely z Neustupova. In: NA Praha, TK, spisy, kart. 840, inv. č. 2864.

Příloha č. 3: Přehled farností na Táborsku v r. 1713

Farnost (v r. 1713)	Kněz	Po- mocní kaplani	Počet far- ních kostelů	Počet fi- liálních kostelů	Počet kaplí	Počet měst, vesnic a usedlostí	Počet duší
Bechyně	Farář	Ne	1 (děkanský)	2	4 bez lidu	20	2158
Bernartice	Farář	Ne	1	0	1 bez lidu	20	1695
Božejov	Farář	Ne	1	0	1 bez lidu	3	365
Budislav	Adminis- trátor	Ne	1	0	0	4	360
Cetoraz	Adminis- trátor (v r. 1734 farář)	Ne	1	r. 1722 0; v r. 1734 2	r. 1722 2 s lidem a 2 bez lidu; r. 1734 2 bez lidu	23	1177 (r. 1722); 1470 (r. 1734)
Černovice	Farář	Ne	1	0	2 s lidem	6	1217
Červená Řečice	Farář	Ne	1 (děkanský)	1	2 bez lidu	11	1500
Deštná	Farář	Ne	1	1	1 s lidem, 3 bez lidu	15	2173
Dolní Ce- rekev	Farář	Ne	1	0	0	4	850
Dráchov	Ne	Ne	1	0	0	8	100
Horní Ce- rekev	Farář	Ne	1 (+ 1 na po- hřby)	2	1 bez lidu	18	1149
Horní Pěna	Farář	Ne	1	2	0	15	2700
Hořepník	Farář	Ne	1	0	0	11	1058
Hoštice	Adminis- trátor	Ne	1	0	0	10	488
Hroby	Farář	Ne	1	0	0	6	505
Chotoviny	Farář	Ne	1	0	0	14	589

Choustník	Farář	Ne	1	1	1 s lidem	15	1551
Chvojnov	Farář	Ne	1	0	0	16	1300 (1722)
Chýnov	Farář	Ne	1 (děkanský)	1	1 s lidem	31	3029
Jarošov	Farář	Ne	1	0	1 bez lidu	15	1596
Jindřichův Hradec	Farář	Dva kaplani, fundý- rování	1 (probošt- ský)	0	8 bez lidu	10	4484
Jistebnice	Farář	Ne	1 (od r. 1718 dva, tj. Bo- rotín)	2 (od r. 1718 je- den)	1 s lidem, 1 bez lidu	45	2900
Kamenice nad Lipou	Farář	1, Fun- dýro- vaný	1 (děkanský)	0	2 s lidem, 2 bez lidu	17	1271
Kardašova Řečice	Farář	Ne	1	1	2 s lidem, 1 bez lidu	15	1863
Kostelní Radouň	Farář	Ne	1	0	1 bez lidu	6	822
Kunžak	Farář	Ne	1	0	1 bez lidu	9	1979
Lodhéřov	Farář	Ne	1	0	0	5	1337
Milevsko	Farář	Ne	1	1	1 bez lidu	15	2400
Miličín	Farář	Ne	1	0	0	11	943
Mladá Vožice	Farář	Ne	1	2	2 bez lidu	19	1657
Nadějkov + Chyšky	Farář	Ne	2	0	1 bez lidu	27	923
Neustu- pov	Adminis- trátor	Ne	1	0	2	15	573
Nová Bystřice	Farář	Ne	1 (děkanský)	0	2 kaple s lidem, 1 kaple bez lidu	19	2923

Nová Ce- rekev	Farář	Ne	1	0	1 s lidem, 1 bez lidu	17	1612
Nová Ves	Farář	Ne	1	0	1 s lidem	18	925
Nový Rychnov	Farář	Ne	1	0	1 s lidem	12	1531
Onšov	Adminis- trátor	Ne	1	0	0	10	656
Pacov	Farář	1, Ne- fundý- rovaný (r. 1734)	1	0	1 s lidem, 1 bez lidu	23	1567 (r. 1722), 2304 (r. 1734)
Pelhřimov	Farář	Dva kaplani, fundý- rovaní	1 (děkanský)	0	6 bez lidu	13	1015
Planá n. Lužnicí + Malšice	Farář	Ne	2	1	0	36	2117
Počátky	Adminis- trátor (v tabele uveden občas fa- rář)	Dva kaplani, fundý- rovaní	(1 děkanský)	1	1 s lidem, 3 bez lidu	21	3687
Pošná	Adminis- trátor	Ne	1	0	0	7	578
Rynárec	Farář	Ne	1	0	0	8	547
Staré město pod Landštej- nem	Farář	Ne	1	0	1 (v edici TK uvá- děn jako filiální kostel)	14	1205

Strmilov	Farář	Ne	1	0	1 bez lidu	11	2055
Šebířov	Farář	Ne	1	1	1 bez lidu	16	1091
Tábor	Farář	1, skrovně fundý- rovaný	1 (děkanský)	0	2 s lidem, 1 bez lidu	20	2962 (r. 1713); 3552 (r. 1717)
Tučapy	Adminis- trátor	Ne	1	0	1 bez lidu	6	632
Velká Chyška	Adminis- trátor	Ne	1	1	0	11	934
Věžná	Farář	Ne	1	0	2 s lidem	4	955
Výskytná	Farář	Ne	1	0	1 s lidem	6	600 (1722)

